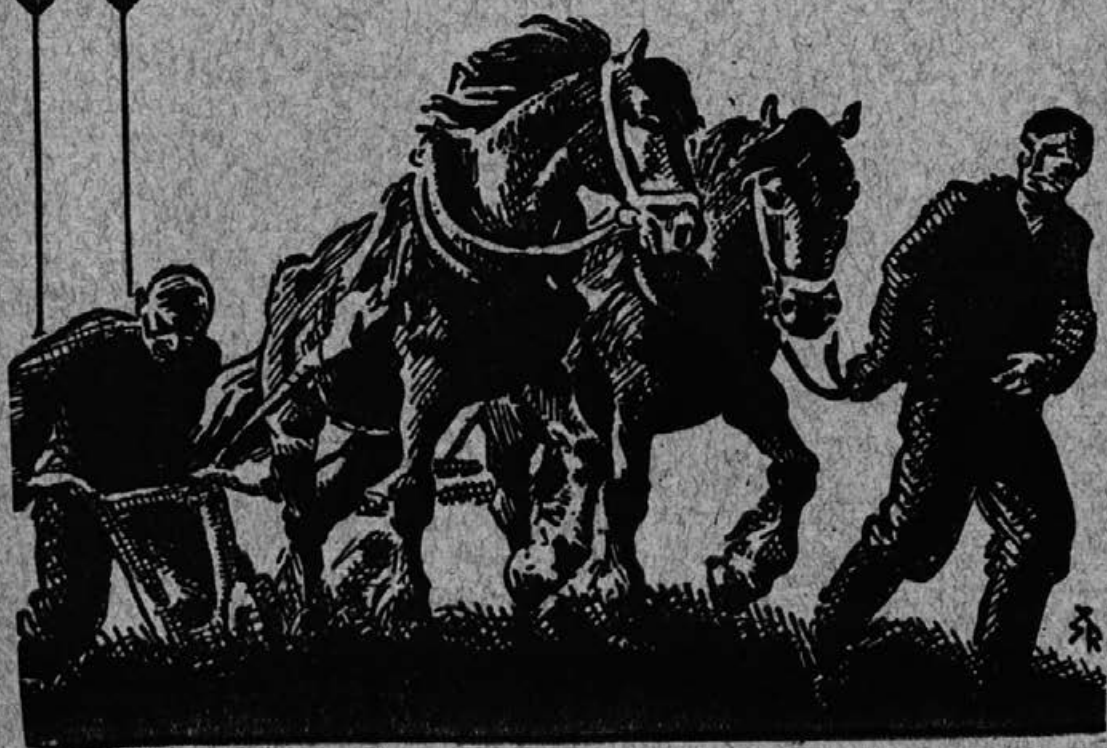

ŠT. 4. • APRIL 1940 • L. XVII.

M E S E Č N I K
Z A K M E T S K O
P R O S V E T O

G R U D A

VSEBINA

Jakob Struja: Sejavčeva pesem (pesem) — Od cvetja do sadu — Stebih: Zakaj kmet-ski mladini izobrazba? — D. K.: Borba za surovine in kolonije — Franc Šebjanič: Slo- venci v Ameriki — Ivan Nemeč: Naš svet med lbrom in Moravo — Slovenska kmet- ska mladina na delu — † Pavel Bobnar — † Pavel Bobnar: Tiha prošnja (pesem) — Lidija Grilec: Tvojim upom (pesem) — Razlaga tujih besed — Nezakonska mati in njen otrok — Za bodoče matere — Šivanje in ročna dela — Naš vrt — Za kuhinjo — Izidor Korobač: Mežnar Brkljač — Josef Knap: Puszta (roman) — Ivan Nemeč: Sreča v valovih (povest) — Za prosti čas

Mesečnik za kmetško prosveto ● Izhaja vsak mesec ● Celoletna naročnina din 25.—, posamezna številka din 3.— ● Rokopisov ne vračamo ● Vse, kar se tiče uredništva, pošiljajte na naslov: Uredništvo »Grude«, Ljubljana, Pražakova ulica 11 ● Uprava »Grude« je v Ljubljani, Pražakova ulica 11, kamor pošiljajte naročnino, oglase in reklamacije (pritožbe) ● Poštno čekovni račun »Grude« ima št. 13.440

Urednik: Ivan Kronovšek ● Izdaja Zveza kmetških fantov in deklet, oba v Ljubljani ● Tiska Tiskarna Slatnar, d. z o. z. (Vodnik in Knez), Kamnik

Pomlad je tu!

Kolesa,
motorji, vsi nadomestni deli

Splošna trgovska d. z o. z.
Ljubljana, Tyrševa cesta 33

Uprava sporoča

● Vsi naročniki, ki nam še niso poravnali naročnine, naj ne odlašajo več! Ne čakajte, da vas bomo morali pismeno opominjati! Saj razumete, da imamo s tem veliko dela in stroškov in da vas silno neradi nadlegujemo! Položnice smo priložili prvi številki »Grude«. — Če ste jo izgubili, pa pošljite dolžni znesek po položnici golici, ki jo do- bite na vsaki pošti. Na njo vpišite številko našega čekovnega računa 13.440. Prosimo!

● Za 1 številko »Grude« 5.— din! Rabimo nekaj izvodov 4. (april) in 12. (december) številke »Grude«, letnika 1938. Za vsak ne- pošškodovan izvod plačamo din 5.—. Pošljite jo naši upravi, Ljubljana, Pražakova ul. 11.

● Za tiskovni sklad »Grude« je nabral tov. Milan Kožuh ob priliki izleta Društva kmetških fantov in deklet iz Škofje vasi v Dobje pri Dramljah din 90.—. Iskrena hva- la! Prav tako je nakazala za tiskovni sklad tov. Ana Horvatičeva, učiteljica v Ogulinu, din 75.—. Tudi njej: iskrena hvala!

Uredništvo obvešča

M. Š.: Hvala za prispevke! Nekaj male- ga bo treba črtati. Je že tako! Sicer je pa zelo dobra stvar. Pa še pošlji! Pozdravlje- na!

● P. D. V.: Članek prejel — hvala! Pride ob priliki na vrsto. Pozdravljen!

Jakob Struja:

Sejavčeva pesem

*Grem s polnim korakom in sejem
življenje v zemljó.
Škrjanček se plašno pod nebom lovi;
ob cesti brzjav skrivnostno drhti,
šepeče kot v grozi: »Ne sej več,
vsepovsod raste oblačno nebo!«*

*Grem s polnim korakom in sejem
življenje v zemljó.
Na žicah pojočih se zbirajo jate
in v polja kriče, da je v svetu požar ...*

*Ni mi mar pesmi, ki jo ptice pojo.
Kmalu bo mrak in se nagnil bo dan;
od svojega polja ne morem več stran;
jaz njive oplajam s trdo roko.*

*Grem s polnim korakom in sejem;
novo življenje vlivam v zemljó:
Mi bomo ostali!
Sonce, tema — vse gre preko nas,
burje obličijo svetu obraz ...
Le drevje in žito in polje ne ugasne
in spet nam pomladi zasijejo jasne!*

Od cvetja do sadu

Ko pride pomlad, se v njenih sončnih dneh vzbude po naši zemlji cvetovi. Najprej zacveto po livadah zvončki in trobentice, za njimi zadehte ob grmovju vijolice in druge drobne pomladne cvetke. Povsod ob naših hišah, po bregovih in dolinah se odpro na drevju rdeče nadahnjeni beli cveti. Naše podeželje je takrat en sam cvetoč vrt. Česnje, jabolane, hruške in slive; vsaka cvete in dehti tako, da človek pozabi na zimo in mraz. Ponosno hodijo gospodarji po sadovnjakih, saj je pomlad njihovo pričakovanje, obet, da bo jesen obilo rodila.

Tujci, ki hodijo na pomlad skozi naše vasi, vidijo vso to lepoto; ne morejo je pa doživeti tako, kakor jo doživi naš kmet-

ski človek, ki je ves zraščten z zemljo in jo ljubi.

Prav v teh dneh se bodo odprli cvetovi sadnega drevja povsod tam, kjer dela in oblikuje zemljo pridna roka našega kmetkega človeka. Zacvela bodo drevesa, ki imajo že čisto raskavo skorjo, zacvela tako lepo kakor so takrat, pred sto in več leti, ko so preživljala svojo mladost. Ta drevesa so videla cele vrste rodov. Stari so umirali in za njimi so prišli njihovi sinovi in hčere; tudi ti bodo prešli, drevesa pa bodo ostala še naprej in pričala o delu slovenskega kmetkega človeka.

Ali niso ta stara, mogočna debela s svojim cvetjem živa podoba našega kmetkega človeka; prav tako trden je naš rod,

prav tako nežna so lica naših deklet, kakor je cvetje na vejah teh starih mogočnih dreves.

Ali nobena stvar ni neizpremenljiva. Tako bo tudi to cvetje počasi izgubilo svojo lepoto, zvenelo bo in obledelo, veter bo vzel cvetni prah in cvetje samo, na veji bo ostala le drobna glavica, ki bo postajala iz dneva v dan večja in bo jeseni dozorela v sad.

Zgodi pa se včasih, da se cvetovi že pred časom zvijejo, porjave kakor bi jih ožgala slana.

V cvetu se je naselil črv! Uničil je vso njegovo lepoto in za vedno preprečil, da bi se cvet razvil v zdrav sad.

Kadar cvetje odpade, vidiš namesto njega drobne majhne glavice, ki se počasi razraščajo. Na mnogih lahko opaziš luknjico, ki jo je napravil črv, ki samo žre

in uničuje... Glavice padejo na tla, kolikokrat se zgodi, da odpadejo prav vse; tisoči in milijoni cvetov so se zaman zbudili v življenje, zlagani so bili vsi obeti človeku, zaman vse njegove nade. Črv je preprečil delo narave in zarodek je padel na tla.

Ali največkrat zmaga zdravje in iz rdeče nadahnjenih cvetov se razširjajo drobne glavice, ki kljubujejo črvu in njegovemu uničevanju.

V juliju se te drobne glavice že razrastejo v prave plodove; na nekaterih vrstah dreves pa že v maju in juniju plodovi dozore in se ponujajo človeku s svojimi bohotnimi barvami. Cvet se ni zastonj zbudil k življenju, dozorel je v sad in opravil delo, ki ga je dolgoval življenju. — Večina cvetov pa dozori v sad šele pozneje v jeseni.

Da, življenje nikdar ne počiva. Priroda nam zgovorno priča, da smrti ni, vse je neprestano v snovanju in komaj se čez zimo malo spočije, že pride nova pomlad in spet okiti drevje z novim cvetjem. Težka je pot od cvetja do sadu; nobenega odmora ni, ni počitka, ker narava snuje in živi tudi takrat, ko je na videz mrtva, ko spi.

Ali ni to življenje od cvetja do sadu tako podobno človekovemu? Že stoletja gloda po dušah velik črv, uničuje cvetje — našo mladost; uničuje plodove — naše dozorele može in žene. Kakor v naravi mnogokrat služi lepo cvetje zajedalcem kot hrana, tako mora naš človek premnogokrat svoje zdrave moči staviti na razpolago tujim zajedalcem, ki ne delajo in se ne trudijo, pa brezskrbno žive od dela človeka, ki so si ga zaslužnili. Stoletja je trpel in bil zaničevan naš kmetijski človek. Pljuvali so vanj in ga sramotili v zahvalo, da je zatiralcem pripravljaval vsakdanji kruh.

Pomlad je po naši lepi slovenski deželi. Kljub vsemu je prišla pomlad in sadovnjaki so v cvetju. V cvetju pa je tudi po naših hišah, po kmetijskih domovih. Kljub stoletnemu robstvu našemu ljudstvu niso vzeli sil, ki z njimi verujejo v pomlad in v svoje vstajenje.

Po naših vaseh cvete! Mladi fantje in dekleta, up domovine, prinašajo k nam venomer pomlad. Pomlad je v njihovih dušah, ko se bore za svojo staro pravdo, ker so prepričani, da bodo zmagali! Pogum in vera sije iz oči deklet, ki bodo prišla na mesto naših mater in rodila narodu novih cvetov, da njegova pomlad nikdar ne bo minila!

Naši cvetovi — slovenska kmetijska mladina — bo dala za sebe sadove, ki bodo ljudstvu v korist in narodu v čast!

Kako mehko je človeku pri duši, kadar na jesen obira zdravo sadje, na katerem ni črvivih lukenj. Takrat se mu srce sprosti skrbi, ki ga je vso pomlad in vse poletje stiskala. Vse od cvetja je živel v strahu, da mu ne bi plodov uničila ujma ali kaka druga sila. Jesen ga je sprostila, ko je videl, da je njegovo delo bogato poplačano.

Po naših vaseh bo te dni zacvelo; cvetje bo objelo vso našo zemljo. To cvetje je naš simbol: Ali ne cvete prav tako bohotno naš mladi kmetijski rod? In ti cvetovi se bodo razvili v plodove in dočakali vedno obnavljajoče se pomladi. Ne, teh cvetov ne bo uničil črv; slovenska kmetijska mladina je zdrava in zdrava bo tudi naša bodočnost, zdravi bodo plodovi, ki jih bodo narodu dali naši živi pomladni cvetovi!

*Ko cvet in vonj bo našo vas objel,
naj nas v tej radosti zapeče vest:
dolžnik sem še, ne morem bit vesel,
zato za »Grudo« dolg bom ves odštel!*

*Če to obljubo boš izpolnil,
saj si napravil trden sklep,
potem si res na svojem mestu —
ves prerojen, vesel boš spet!*

Zakaj kmetijski mladini izobrazba?

Danes, ko gre življenje veliko hitrejšo pot kakor pa je šlo pred svetovno vojno, se naši starši še vedno sprašujejo: Zakaj kmetijski mladini izobrazba? — Zakaj naj se zbira kmetijska mladina v svojih društvih, ko to po njihovem mnenju nič ne nese? Saj kmetovati vendar ni nobena modrost! — Skoro vsi naši starši pravijo tako! Za obdelovanje polja je treba pač samo pridnosti in delavnih rok; znoja na obrazu je treba, pa nekoliko umazanije, in človek je — kmet! Kako se orje in seje, vlačí in okopava, kosi in žanje, tega se ni treba iti nikamor učiti... Za to je škoda časa in denarja! — Tako so nekdanj govorniki in tako še danes modrujejo nekateri naši očetjé. Zanje je vseeno, s kakim plugom in kako orješ, kako seješ; ne brigajo se, kam boš vsejal ali vsadil to in drugo. Zanje je povsem razumljivo, da stoji vprežna živina, voli in konji v hlevu, družina pa se mora mučiti po polju prav na isti način, kakor so se mučili naši dedje in pradedje. Iz hlevov teče gnojnica na dvorišče in se zgublja po jarkih in ob potih: živina v hlevu pa stoji do kolén v gnoju! Kdo bo kmeta učil?! — Tako vidimo iz dneva v dan, tako govore svojim otrokom očetjé in nazadnjaštvo se podeduje iz roda v rod.

Kje je vzrok vsega tega zla, tega nazadnjaštva? Res je, da imajo tudi na življenje kmeta vpliv neurejene in za kmetijskega delovnega človeka povsem krivične gospodarske uredbe, ali zavedati se moramo, da ne vpliva samo ureditev na človeka, temveč da tudi ta vpliva na njo in jo s svojim umom lahko izboljša sebi v prid. Človek si s svojim umom podjarmlja prirodo! To niso prazne besede, pregovor, ki smo se ga v šoli naučili samo zato, da ga za življenje pozabimo!

Kako žalostno je, ko na vse tvoje prigovarjanje tak nazadnjaški človek odgovori: »Bomo že živeli do smrti!«

Ne tako! Mi, zavedna, svobodoljubna in napredka željna kmetijska mladina hočemo drugačnega, lepšega življenja na svoji zemlji zato, ker se življenja veselimo in zraven tega tudi ljubimo svojo zemljo prav tako, kakor so jo ljubili tisti naši uporni kmetje, ki so zanjo umirali pred dobrimi tristo leti!

Mi bomo šli iskat izobrazbe! Utrdili bomo naša mladinska društva, ki se bore za našo lepšo bodočnost!

Taka društva so za nas življenjske važnosti. Starši morajo vendar uvideti, kako potrebni so najrazličnejši poučni tečajji za kmetijskega fanta in kako poučni so gospodinjski in kuharski tečajji za kmetisko dekle. Ali nekateri naši starši svojih odraslih otrok ne pusté niti v društva, kar jih ne stane nič, kaj še, da bi jih poslali v kmetijske šole...

Starši, nikar tako! Pomislite! — ali ne delate greha, ko se ustrašite vsakega izdatka za hčer ali sina? Nič ne pomagajo vaši izgovori in tožbe, da je za kmetijskega človeka dovolj ljudska šola, potem pa naj pomaga doma na kmetiji, češ, če je fant, bo tako šel z enainvajsetimi leti k vojakom, dekle pa se bo poročilo... Pomislite, da bodo tudi zanje prišli težki dnevi! Naj umrje oče, in sin prevzame posestvo. Kako bo mladi gospodar mogel izplačati vsem svojim bratom in sestram doto, če ne bo znal iztisniti iz zemlje čim več? Zakaj naj potem svet napreduje, če pa mi ostajamo daleč za njim?!

Često se zgodi, da starši umrjejo in dediščina preide v tuje roke, otrokom pa ne ostane nič. Zakaj? Oče se je zadolžil, ker ni znal umno gospodariti in ko je imel mnogo zemlje, ni hotel prodati nobenega kosa, da bi dolg poravnal. Dolg je z leti narasel; obresti ni plačeval in ko je sin prevzel posestvo, je moral prodati še enkrat toliko zemlje, ali pa so mu vso vzeli drugi! Kdo je bil s tem najbolj udarjen? Otroci seveda, ki so morali zdoma brez dote s trebuhom za kruhom. Pomoči ne dobiš nikjer, pa se zateci kamor koli. Očetov greh, ki ga je zagrešil s slabim in nazadnjaškim gospodarjenjem, morajo nositi otroci.

Starši, nudite otrokom v pravem času dovolj izobrazbe! Pustite jih v Društva kmetijskih fantov in deklet! Le tako se bomo vendar enkrat prikopali do boljših, zavednih in odločnih gospodarjev in gospodinj in s tem do boljšega življenja na naši vasi!

Ti, mladina, pa na delo! Ne glejta samo na to, fant in dekle, kako bosta šla nališpana v cerkev, v mislih naj vama bo vedno stari pregovor: Boljša pamet — kakor žamet!

D. K.: **Borba za surovine in kolonije**

Sedanjo vojno lahko imenujemo drugo svetovno vojno, ker je danes v vojnem stanju že nad 500 milijonov ljudi. V Aziji, ali kakor pogosteje čujemo — na Daljnem vzhodu, se že četrto leto vršijo boji med Kitajci in Japonci. Nas Evropejce pa bolj zanima in vznemirja vojna, ki traja že sedem mesecev med zavezniki (Anglijo, Francijo) in Nemčijo.

V prejšnji števec »Grude« smo že poudarjali, da vsaka vojskujoča se stran skuša svetu objasniti svoje vojne cilje, hoče razložiti, za kaj se vojskuje. Nemci trdijo, da imajo premalo prostora za življenje, zato hočejo svoj »življenjski prostor« in pravičnejši red na svetu. Angleži in njih zavezniki Francozi pa zatrjujejo, da se borijo za demokratska načela, za svobodo malih narodov in neodvisnost malih držav. Rekli smo pa, da so pravi vzroki sedanje vojne gospodarske narave, da gre obojim v prvi vrsti za gospodarske koristi.

Če si поблиže ogledamo, kaj predstavlja te gospodarske vzroke vojne, bomo videli, da gre v prvi vrsti za surovine in s temi posredno v zvezi za kolonije. Če pogledamo zdaj s stališča surovin in kolonij na oba sovražna tabora, bomo videli, da ena stran nima obojega v zadostni meri ali nič, zato hoče dobiti, druga stran pa ima oboje, zato želi obdržati.

Surovine

Vsaka država kot gospodarska enota potrebuje za svoje gospodarstvo poljedelske pridelke in industrijske izdelke. Gospodarstvo je v naši dobi za vsako državo najvažnejše in zato najbolj zapleteno vprašanje. Pogoj za gospodarski obstoj in razvoj vsake države so naravna bogastva, ki jih daje zemlja v obliki kmetijskih pridelkov in rudnin. Sodobna industrija nujno potrebuje šest poglavitnih surovin: premog, železo, bombaž, nafto, kavčuk in baker.

Premog

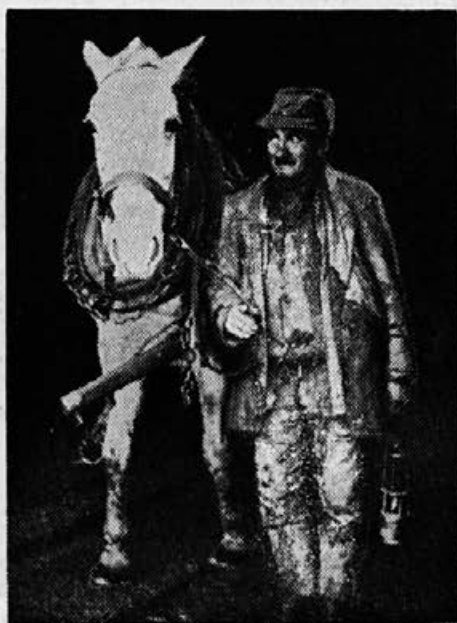
Brez premoga si ne moremo misliti sodobne industrije in prometa. Noben parni stroj ne bi mogel opravljati svojega dela brez njega. Skoro za vse železnice in parnike služi premog kot pogonsko sredstvo. V obilni meri ga je človek začel izkoriščati pred dobrih 200 leti. Tista država, ki ga je imela na pretek, se je gospodarsko razvila, ker je lahko zgradila svojo industrijo. Še večjo važnost kot v pretekli in sedanji dobi pa

obeta imeti premog v bodočnosti, saj so nemški znanstveniki iznašli način, kako se iz premoga pridobiva bencin.

Premoga imajo v obilni meri države na severni polovici zemlje: Združene ameriške države (ki imajo polovico vsega premoga na svetu), Rusija, Nemčija, Kitajska, Angleška, Kanada in bivša Poljska.

Železo

Tudi pomembnosti te kovine za industrijo ni treba posebej naglašati. Saj se je industrijska moč in neizmerno bogastvo največje svetovne sile — Anglije začelo takrat, ko je začela uporabljati premog za toplotne železnih rud. Če je v miru železo najpotrebnejša kovina, je v vojni še nešteto krat bolj. Največ proizvajajo na leto železa Združene države: 74 milijonov 600 tisoč ton (1 tona = 10 centov ali 1000 kilogramov). Za njimi slede: Francija — okrog 38 milijonov ton, Rusija 28 milijonov ton, Švedska (ki ima najboljše železo) 14 milijonov ton. Nemčiji železa primanjkuje, od vsakih 100 porabljenih ton železa je 80 ton kupljenih v tujini; največ ga kupuje na Švedskem. S priključitvijo Avstrije je dobila Nemčija mnogo železnih rudnikov.

V rudokopu, globoko pod zemljo, sta človek in konj nerazdružljiva prijatelja...

Bombaž

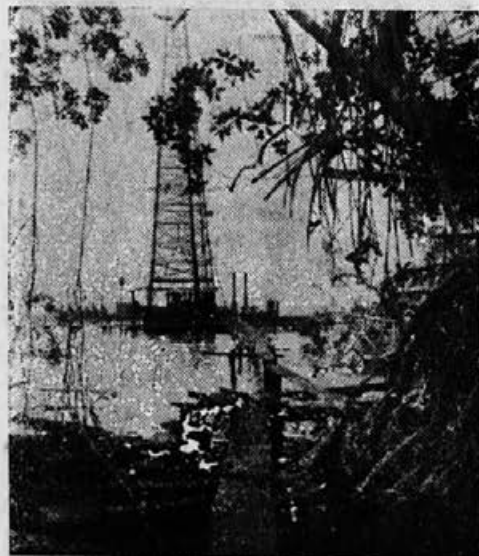
je rastlina, iz katere cvetov se pridobiva tekstilno blago (za obleke). Največ te koristne rastline imajo Združene države, za njimi pa Indija, Afrika (Egipt) in Kitajska. Sade ga tudi po nekaterih evropskih državah, vendar v majhnih količinah (pri nas v Macedoniji). Tekstilna industrija (izdelovanje blaga iz bombaža) je najbolj razvita v Združenih državah, Angliji, Rusiji, na Japonskem, v Indiji in na Kitajskem. (Bombaž je eden izmed glavnih vzrokov japonskega ydora na Kitajsko.) V svetu se vodi velika tekma med državami, katera bo pridelala več bombaža in izdelala več blaga. Leta 1938. so ga pridelale:

Združene države	2.743.000 ton
Angleška Indija	1.188.000 „
Rusija	696.000 „
Egipt	324.000 „
balkanske države	39.000 „

Nemčija mora ves bombaž kupovati v tujini.

Nafta

O nafti, iz katere se pridobiva bencin in petrolej, smo govorili že v 2. številki. »Grude«. Kakšno važno mesto ima nafta v sodobnem gospodarstvu, nam dokazuje porast njene proizvodnje. Pred 70 leti je znašala svetovna proizvodnja nafte 800 tisoč ton, pred 20

Skrivnosti narave — vrelci nafte na jezuru, ki jo, kakor kaže slika, tudi izkoriščajo

letih že 20 milijonov 500 tisoč ton, pred 2 letoma pa 271 milijonov 300 tisoč ton letno. Kako važna in neobhodno potrebna pa je nafta za vojno, naj dokazujejo besede francoskega generala Focha (izg. Foše), ki je ob koncu zadnje svetovne vojne dejal, da so zavezniki po petroleju priplavali do zmage. Kdor ima petrolej, ta ima bodočnost.

Kavčuk

Odkar je stekel prvi avtomobil, je dobil gumi svetovni pomen. Danes nosijo množice ljudi obuvalo, ki so napravljena deloma ali vsa iz gumijskega. Gumi je industrijski produkt smole (kavčuka), ki teče iz drevesa. Raste v Braziliji (Južna Amerika), v Afriki in Indiji. Kakor pri bombažu, tako je rasla tudi množina pridelanega kavčuka: pred 80 leti 300 ton na leto, leta 1925. že pol milijona ton, a leta 1934. 1 milijon ton. Do svetovne vojne je imela ves kavčuk v rokah Anglije, med svetovno vojno pa je začela Amerika Angliji močno konkurirati, tako da ga danes pridobiva sama že polovico, kolikor ga potrebuje.

Nemčija nima doma kilograma kavčuka, zato je navezana na Anglijo. Toda tudi v tej stvari so prišli na pomoč učenjaki: iznašli so način, kako se prideluje umetni gumi. Da je pa gumi izredno važna stvar v gospodarstvu je dokaz, da se more uporabljati na 40.000 načinov.

Baker

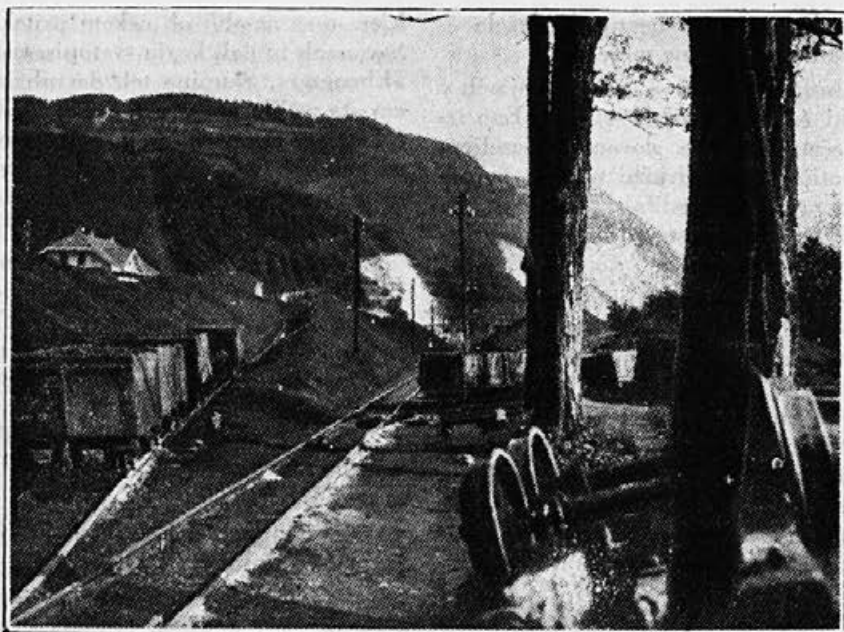
je poleg železa za moderno industrijo najvažnejša kovina zlasti pri električnih strojih in napravah. Z nastopom vojne se je njegova vrednost še mnogo povečala. Leta 1929. je bilo na vsem svetu pridobljenih 1 milijon 950 tisoč ton bakra, od tega ga je skoraj polovico imela Amerika (USA). Dosti bakra ima Anglija v Afriki in Kanadi, izmed evropskih držav pa ga proizvajajo samo 3 države: Nemčija (z Avstrijo vred 70.000 ton letno), Jugoslavija (l. 1938. smo ga dobili 42.000 ton) in Španija (12.000 ton letno).

Teh glavnih in mnogih drugih za življenje potrebnih stvari imajo doma v dovoljni količini samo tri države na svetu: Združene države, Anglija in Sovjetska zveza, vse druge države morajo uvažati od drugod.

Avtarkija

Nemčija ima obširno in razvito industrijo, zato potrebuje dosti surovin in je radi tega navezana na druge države. Odkar je Nemčija postala fašistična, si prizadeva na

Rudokopi so v teh časih najvažnejša industrijska podjetja, zlasti za vojskujoče se države

vse načine urediti svoje gospodarstvo tako, da bi čim manj kupovala zunaj. To težnjo imenujemo gospodarsko avtarkijo, ko skuša država vse, kar potrebuje, doma pridelati. Zato Nemčija posveča dosti skrbi kmetijstvu, da bi čimveč pridelala, zato skušajo nemški znanstveniki pridobivati surovine, ki jih primanjkuje, iz tistih, ki jih imajo

(bencin iz premoga, gumi, blago iz mleka itd.). Na drugi strani uvajajo obvezno varčevanje v vseh stvareh, ki jih morajo kupovati v drugih državah (meso, mast, jajca, kava, čaj itd.). Zato so Nemci že davno pred vojno uvedli karte za živila in obleko. Zato se vršijo zdaj velike zbirke starega železa, kljuk, zvonov itd.

Franc Šebjanič:

Slovenci v Ameriki

Zgodovinski potek izseljevanja

Splošno izseljevanje z rodne grude, ki se je z mogočnim tokom usmerilo tudi v Ameriko, ni bilo omejeno le na to ali ono pokrajino. Sprožilo se je domala po vsej slovenski zemlji; v nekaterih pokrajinah in predelih je zavzelo velikanski obseg, drugod pa se je spet močno skrčilo in se v resnici omejilo na posamezne primere. Najbolj prizadeti pa so bili vsekakor osiromašeni in pasivni predeli ter okoliši, kjer ni bilo mogoče dobiti zadostnega zaslужka. Po statističnih podatkih l. 1931. so glede številčnosti najpomembnejši tile politični okraji: Kočevje — od koder se

je izselilo 17.328 ljudi; dalje Črnomelj z 8.475, Novo mesto z 8.372, Krško s 6.619 in Murska Sobota s približno 6.000 izseljenci; razumeti pa moramo, da te številke še niso točne ali popolne, kajti z ozirom na davno izselitev, na primanjčevanje tozadavnega zanesljivega gradiva iz preteklosti, dejanskega stanja nikakor ni mogoče ugotoviti.* — Težko je tudi točno določiti letnico prve izselitve in postavljati obdobjem, v katerih so butali slovenski izseljen-

* Znano je, da se je v Ameriko izselilo tudi mnogo naših ljudi iz Primorja, Goriške, Korotana itd.; o teh pa nimamo podatkov.

ski valovi n. pr. v izvenevropske dežele — do potankosti dognane meje.

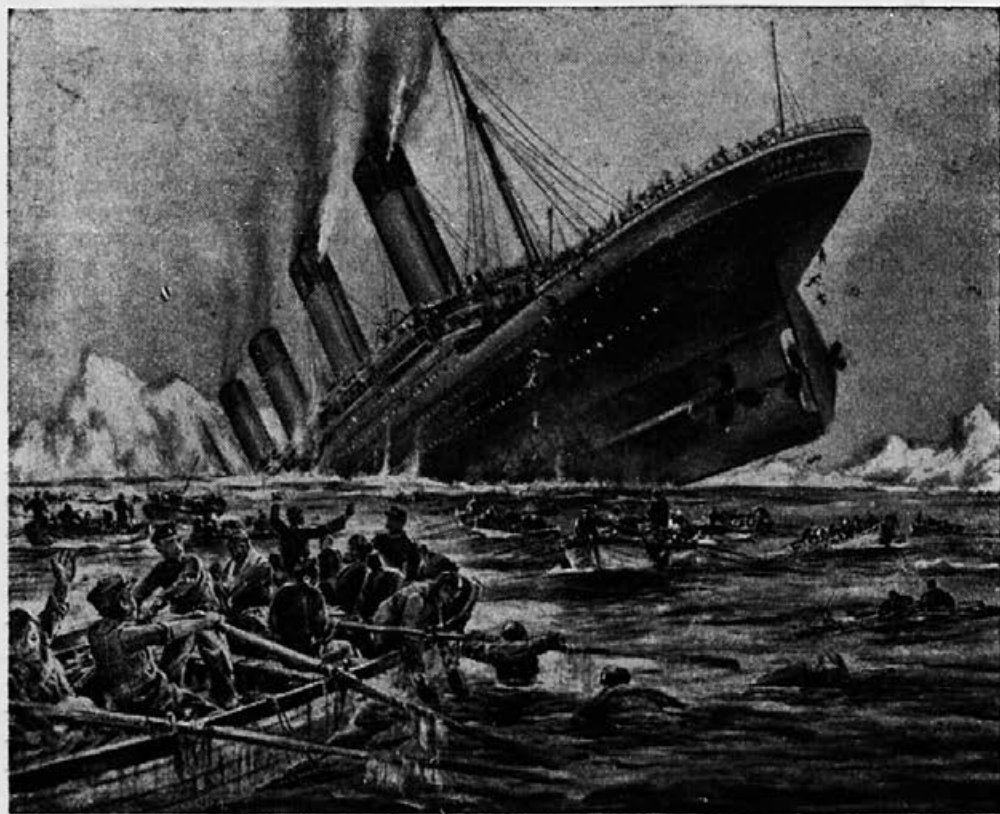
Slovanski izseljenci so se baje pojavili v Ameriki že v 17. in 18. stoletju. Eno izmed začetnih, prvih slovenskih izseljenskih poti, ki je v družbi pestrih narodnostnih preselitev vodila v Novi svet, pa bi verjetno lahko postavili v prva desetletja osemnajstega stoletja.

Ko so začeli v Sloveniji in v notranje avstrijskih deželah sploh — preganjati protestantsko vero, se je mnogo slovenskih protestantov, ki se niso hoteli ukloniti ne sili ne lepim besedam, izselilo najprej na Solnograško, pozneje pa v Nemčijo (tedanjo Prusijo). Nekaj teh naših ljudi, ki so prebivali na Solnograškem, pa se je z nad tisočlansko skupino protestantov odpravilo na pot v daljno in neznano Georgijo,

kjer so se naselili ob nekem pritoku reke Savannah in dali kraju svetopisemsko ime »Ebenezere«. Skupino teh davnih izseljencev sta vodila pastorja Gronau in Bolcius, o katerem domnevajo, da je bil slovenskega porekla (v tistem času so namreč imena zelo »predelavali«; ime Bolcius naj bi torej prišlo iz slovenskega — Bolč).

Med prvimi znanimi slovenskimi izseljenci pa so bili misijonarji in poznejši škof Friderik Baraga, misijonar Fr. Pirc in frančiškan O. Skola ter še nekaj drugih. V Ameriko so prišli pred l. 1850.; Friderik Baraga se je naselil v Novem svetu leta 1830., ostala dva pa v presledkih po njegovi naselitvi: F. Pirc 1835. l., O. Skola pa 1841. l.

V razdobju med leti 1850. in 1880. se je pričelo slovensko izseljevanje — vzpo-

Potapljanje velikega prekoceanskega parnika »Titanic-a« (Titanika) l. 1912.
Od 2224 potnikov in mornarjev je utonilo 1563 oseb

redno s splošno slovanskim — v pravem pomenu besede. Uradne statistike iz tistih časov izkazujejo v rubriki »Avstrijci« — in sicer za dobo od 1861. do 1870. leta — 5.914 priseljencev, v času 1871.—1880. pa že 63.009. Jasno je, da je bilo med temi »Avstrijci« mnogo Slovencev; to nam izpričuje tudi dejstvo, da se po različnih izseljenskih zapiskih v zvezi s to dobo omenjajo tudi Slovenci: Mat. Kure iz bližine Črnoplja, neki Žagar in J. Stonič, ki se je naselil v New Orleansu okoli l. 1855., ter vrsta drugih.

Najvažnejša in obenem najkatastrofalnejša pa je — v tem pogledu izseljevanja — vsekakor doba 1880.—1914.; že takoj spočetka, v prvem desetletju, se je preselilo v Ameriko nekaj sto Slovencev; s tem se je potem prav za prav pričelo izseljevanje tisočev in desetisočev. In naši ljudje so poslej v nepretrganem toku — kot reka — odtekali v daljno tujino. Izseljevanje v tej dobi je doseglo višek nekako okoli leta 1907. Po podatkih naseljeniškega urada se je v tem letu namreč izselilo v »novo domovino« 47.826 Slovencev in Hrvatov; od tega števila »odpade« na Slovence vsaj ena tretjina, ceni pa se jih lahko na več ko 20.000. Že prej, to se pravi od l. 1893. pa do l. 1904., se je pa samo po statistiki kranjskih deželnih uradov izselilo v Severno in Južno Ameriko — v Argentino se prične slovensko izseljevanje okoli 1890. leta, v Brazilijo pa je avstrijski Lloyd že l. 1888. organiziral prevoz 1.111 Slovencev — nekaj nad 30.000 ljudi.

Močan izseljenski val je butnil preko oceana tudi v razdobju 1910.—1918. (preko 80.000 Slovencev); preseljevanje pa s tem važnim zgodovinskim mejnikom še vendar ni prenehalo. Slovenski živelj je odhajal v Ameriko tudi v povojni dobi, vse do komaj preteklih let. Ker so se ZAD zaprle pred naseljenci, so se slovenski ljudje napotili v Kanado, ponajveč pa v Južno Ameriko. — V Kanado se je izselilo v letih 1921.—1936. nekaj nad 4.200 oseb, v prekomorske kraje sploh — med temi so tudi mnoga ameriška mesta — pa (v letih 1921.—1937.) okrog 19.000 naših ljudi; od teh za stalno nekaj nad 11.000.

Slovenski »izseljenski romarji«, ki jih je v preteklem in zdajšnjem stoletju tiralo življenje z doma, so z izposojenim, odnosno krvavo prihranjenim denarjem povečini ubrali pot v Ameriko preko nemških luk, Bremena, Hamburga itd. Prvi naši izseljenci so se vozili preko oceana na jadrnicah, zato ni čuda, če je v nekaterih primerih trajal prevoz — kakor poroča nek izseljenec — 96 dni. S tehničnim napredkom, z iznajdbo parnega kotla in ladijskega vijaka (z uvedbo parnikov) pa je postajala prekoceanska vožnja od leta do leta vse bolj hitra. Danes premerijo ocean moderni in udobni prekomorski »velikani« (Normandie, Bremen itd.) v 5 do 6 dneh, in to dosti varneje kot nekoč stari »Bismarcki«, »Columbije« in »Haveli«. V zvezi s hitrim, naravnost rekordnim prevozom so tako že zdavnaj odpadli tudi nasveti, ki jih je l. 1895. nekdo zapisal v Prvem amerikanskem koledarju: (Izseljenec) »... naj v Bremenu ali Hamburgu kupi listek za ladijo; pri tem pa naj pazi za kako ladijo kupi listek, da ne bo goljufan, ker utegne plačati za hitri parnik, denejo ga pa na počasnega...« Sicer pa je pri prevozu naših izseljencev igrala hitrost verjetno itak stransko, komaj zaznatno vlogo; važno je bilo namreč vedno povračajoče se vprašanje, kako bo slehernika — z majhne in povrh še utegnjene domovine — sprejelo življenje, ki je, postavimo, ob prihodu v njujorško pristanišče bučno utripalo daleč za mogočnim spomenikom svobode; življenje, kamor so se odpirala vrata s proslulega otoka — Ellis Izlanda* (Elis Ajlanda).

(Dalje prihodnjič)

* Ameriške oblasti pregledavajo na tem otoku potne listine. Klateže in potnike, ki nimajo vse »papirje« v redu, zadržijo v »preiskovalnih« ajlandskih dvoranah.

Popravek. V članku: »Slovenci v Ameriki«, »Gruda« štev. 3, zadnji odstavek, popravi v 6. vrsti iz ...prekmurskem... v: ...pri prekomorskem izseljevanju...

NAŠ SVET

MED IBROM IN MORAVO

IV.

Od ravnega Kosova, od Kosovske Mitrovice pa vse proti Novemu Pazarju, vse tja proti prehodu v Bosno zlato in Kršno Sjenico, prebivajo ljudje naše krvi, ki pa se vendar razlikujejo od nas. Čudno je to. Toda res je kljub temu, da tam prav tako zeleni gorovje spomladi kot pri nas, da vode prav tako tekó v nižave proti Donavi in Savi kot pri nas, toda kljub temu so ljudje postali precej drugačni po svojem načinu življenja in miselnosti. Pri tem ne mislim jemati v obzir stopnjo izobrazbe, ne mislim delati razlike v šolanosti in naravni sposobnosti ljudi na tej zemlji. Povedati hočem samo nekoliko o težki preteklosti našega rodu med Ibrom in Moravo, ki so jo povzročile tuje sile in tuji vplivi, ki niso bili lastni naši duši.

Podajmo se v duhu v tiste kršne gore, pogledimo v divne gozdove in premotrimo svojevrstna polja. Pogledimo tiste skromne kočice, ovčje črede, preštejmo brazde na licu novopazarskega starca. Ob tej priliki potrckajmo tudi na dušo teh ljudi, pogledimo v njihovo notranjost, ker se mi zdi, da bomo našli marsikaj poučnega tudi za nas.

Kakor dva kamna na cesti stoji pred mano notranjost ljudi tam okrog Novega Pazarja. Dva kamna, velik in majhen; drobnejši je pisan, debelejši bel in mnogo trši. Nešteto voz je šlo čez oba. Drobnejši se vedno krha, dokler ga nekega dne velika teža ne zdrobi v prah! Debelejši kamen že dolgo časa prenaša udarce tudi največjih voz, toda še vedno je ostal cel, še vedno bel; pravi cestni kamen.

Tako nekako se bijeta dva svetova v dušah teh ljudi, ki verujejo v Alaha, ki jim je vera Alahova prinesla tudi posebno miselnost, tisti drobnejši cestni kamen, da si tako predstavimo, ki se krha, krha... Prvotno, zdravo slovensko jedro pa kakor beli cestni kamen že stoletja tiči poleg kršne tuje navlake in čaka nezlomljiv svojega dne. Dva svetova sta v teh ljudeh. Naša kri se bije s tujimi navadami, s tujimi šegami, ki niso zrastle na zemlji med Ibrom in Moravo; odpornost in vrednota našega rodu se je s

tem samo izmaličila, ker zemlja izpod Rožaja in Golije ni Palestina, niti Egipt, ampak pristna zemlja, ki jo oklepa prav tako pristen zrak, ki hrani in živi samo ljudi naše krvi in naših misli. Zdi se mi, da sem v vsakem človeku videl dve bitji, dve živi bitji, ki se besno med seboj tepeta in mrevarita. Prvo bitje je domače, ki je skrito v notranjosti in odločno brani svojo vrednost. Drugo bitje pa se je naselilo od zunaj in skuša prodreti v notranjost vsakega človeka. Skuša prodreti v globine vseh ljudi; ponekod je tudi že precej globoko prodrlo, kjer je bila notranja domača sila preslaba. Na zunaj se oblači tuje bitje v turban in šalvare, domače pa se kaže z našim obrazom in z brazdami na licu, ki izdajajo slovansko kri.

Ne vem, zdi se mi, da me boste razumeli. Težko je to podrobno prikazati, še težje razumeti. V današnji dobi ljudje ne razmišljajo radi, ker jim je življenje itak samo ob sebi pretrpko, kljub temu pa bi želeli, da bi se potrudili razumeti to pisanje, ki prikazuje razdejanje tujih vplivov, kjer narod ni bil pripravljen na odpor. Razumeli me boste, če vam prav tako osuplo povem, kakor je osupnilo mene, ko sem vprašal nekega mladega muslimana: »Kakšne narodnosti si, prijatelj?!«

»Musliman!« — mi odgovori in me mehko pogleda z modrimi očmi.

»Kako? To menda ne bo držalo?« mu pravim. »Kaj si po narodnosti, bi rad vedel?! Si morda Bolgar ali Albanec? No, ali si Jugoslovan?«

»Ja jok, musliman!« — mi ponovi in se začudeno zazre nekam tja proti vzhodu; češ, ne izprašuj, to se samo ob sebi razume!

Tega čudnega pojmovanja narodnosti pa niti ne štejem za zlo. Ne zamerim niti tistemu mlademu muslimanu, niti drugim, ki so naše krvi in ki jim je orientalska vera prinesla takšno pojmovanje. V živo pa me je zadelo, da je s tem pojmovanjem prišla v našega človeka še cela vrsta drugih slabosti, ki jemljejo celoti veliko vrednost, zmanjšujejo odporno silo, zlasti pa je pogubonosa ta priromana miselnost v pomanjkanju

smisla za delo, za ustvarjanje in za čistočo. Mučno vpliva na človeka tista nenadna razlika. Okrog Raške in proti Kraljevu ter Čačku je pridnost kmetskega človeka in njegova delavnost taka kot pri nas; kmalu tam za Raško proti Pazarju pa najdeš največjo pridnost ob »kafo« in tobaku, ki se uživa s prekrižanimi nogami. Kakor da življenje ni borba; kakor da bi človek imel edino skrb za »kafo« in tobak; oboje se namreč prav pridno uživa ob metanju tistih prepirljivih kart, ki povzročajo edino prepire in jezo, da krvavih pobojev niti ne omenim.

V kafani sedi musliman. Musliman je, ker ima na glavi turban ali fes. Leno sedi, srka rjavo zapečeno tekočino in skozi nosnice mu nenehoma puha dim. Njegova žena pa ob zamreženem oknu pridno tke, dela in tke, tke... kajti kruh terja delo, ki ga srkanje kave in tobakov dim noče pričarati. Musliman sedi in sedi, dan za dnem, dolge tedne in mesece, leta in desetletja; stoletja so že šla mimo, toda kljub temu tam, kjer je zla usoda zadela našo kri, še vedno dela samo žena; samo žena tke, tke... za vsakdanji kruh...

Musliman je! Tam v kafani sedi in pije kafo. Prav zares mora biti musliman, saj sem že štirikrat rekel in fes nosi, potem že mora biti pravilna moja trditev. Sedi tam... in lenari. Izpod fesa pa žare oči, ki izdajajo našo kri in čakajo! Čakajo, da se zbudi spo-

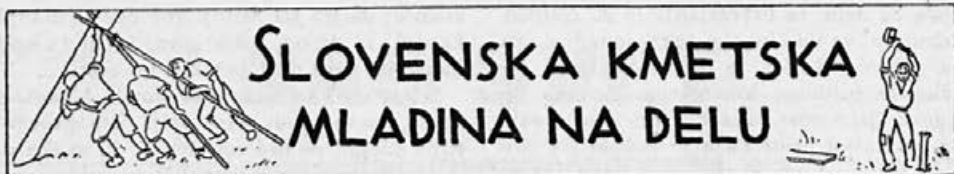
znanje; da bo šel zadnji voz čez tisti krhki kamen, ki ni od naših gora, ki ni iz naših kamenin, zato ni dober niti na cesti...

Sedaj smo se menda razumeli. Upam, da vemo, zakaj tudi nam velja ista pesem o tujih idejah in tuji miselnosti, ki vsako narodno bistvo samo izmalči in lahko stare tudi zadnjo odpornost, kjer in koder ni nikogar na straži. Večkrat slišim kaj čudne besede o teh ljudeh tam doli, ki so končno vendarle naše krvi, toda kaj bi o tem. Drugače sem hotel reči: Mi vsi skupaj sodimo, pa nismo sodniki, mi vsi skupaj pometamo, pred našimi pragi pa so kupi smeti. Na različnih strunah pojemo isto pesem in se niti ne potrudimo iz tega blagostanja, da bi zaslišali tudi kak drug glas, ki že stoletja turbno in strašno vpije vsemu našemu narodu: Gorje človeku, ki zavrže svojo zemljo, svojo besedo in se proda za senco jenskega lista. Gorje narodom, katerih sinovi radi lastnega ugodja ne poslušajo svojega notranjega glasu in se vržejo v objem tujega. Radi ugodja služijo tujemu gospodarstvu in brezsrčno prodajajo vse vrednote svojega rodu, dokler se ne izbriše zadnja sled upornega duha svobodnega naroda.

Tudi mi moramo! Zlasti danes pogledjmo pred lastnim pragom! Ne samo to! Tudi pometimo! Naj se zbude tudi v nas tiste ohranjene sile našega naroda, kakor se bodo in se že bude tam doli med lbrom in Moravo. Naj se zbudi vse, kar je lastno našim planinam, zelenim gozdovom in sončnim goriscam. Naj se vse domače vrednote dvignejo k samoohrani, kajti samo v tem je rešitev narodne celote, tako pri nas kakor med lbrom in Moravo...

*Pomlad da vsem obilo dela;
zdaj seješ, na jesen boš žel...
Hm! »Grude« pa še nisi plačal,
pa si jo lani že prejel!*

SEJA GLAVNEGA ODBORA

Zveze kmetjskih fantov in deklet v Ljubljani

V nedeljo 17. marca t. l. se je vršila v Ljubljani seja glavnega odbora Zveze kmetjskih fantov in deklet, in sicer v njenih pisarniških prostorih. Tov. predsednik Ivan Kronovšek je po otvoritvi podal splošno poročilo o stanju in delovanju organizacije od občnega zbora. — Za njim je poročal tov. tajnik Ivan Nemeč o vseh organizacijskih vprašanjih in o izvedenem delu v zimski sezoni. Nato se je razpravljalo o izvedbi Zvezinega minimalnega in maksimalnega delovnega načrta in o prosvetno-kulturnem delu v letni sezoni. — Sledila so poročila okrožnih predsednikov, ki so podali zelo razveseljive rezultate o uspehu pretečene dobe.

— Z obžalovanjem je vzel glavni odbor na znanje delovanje nekaterih nasprotnikov kmetjsko-mladinskega gibanja, ki v svoji zagrizenosti in slepoti ovirajo vsako delovno, ki gre v korist izobrazbe in vzgoje slovenske kmetjske mladine. Pri slučajnostih so se reševala razna interno-organizacijska vprašanja in so bili sprejeti tozadevni sklepi. — Vsem Okrožjem in Društvom kmetjskih fantov in deklet bo centrala poslala vsa potrebna navodila za poletno dobo v zvezi z določenimi delovnimi načrti. — Seja se je z velikim uspehom zaključila in smo trdno prepričani, da bodo vsi sklepi dali najboljše rezultate.

Ljutomer

Pri nas smo se že dolgo pripravljali na ustanavljanje novih Društev kmetjskih fantov in deklet, toda nismo vedeli, kje in kako bi začeli. V ta namen je Okrožje kmetjskih fantov in deklet v Ptujju priredilo v zvezi z obstoječimi Društvami kmetjskih fantov

in deklet v Ljutomerskem okraju v nedeljo, dne 10. marca t. l. prosvetno-organizatorični tečaj, ki je uspel nad vse pričakovanje. Na tečaj je prihitelo čez 50 fantov in deklet, med katerimi je bilo tudi mnogo tovarišic in tovarišev iz Ljutomerske okolice, kjer še ni naših društev. Skoraj iz vseh vasi Ljuto-

Včina udeležencev in predavatelji prosvetno-organizatoričnega tečaja v Ljutomeru

merske okolice so prišle zastopnice in zastopniki, ki so z velikim zanimanjem sledili izvajanjem predavateljev. Udeleženci iz Mote, Krapja, Veržeja, Cvena, Banovec itd. so prvič slišali besede o kmetsko-mladinski misli, ki so v njih prav gotovo vzbudile novo spoznanje, da je ta misel resnična in edina pot za dvig slovenske vasi iz mučne teme preteklosti.

Tečaj je vodil predsednik Okrožja kmetiskih fantov in deklet v Ptujtu tov. Joško Tomažič, ki je uvodoma obrazložil njegov pomen; nato pa so sledila predavanja predsed-

nika Zveze tov. Ivana Kronovška, tajnika Zveze tov. Ivana Nemca in člana izvršilnega odbora Zveze tov. Vladimirja Krefta. Po predavanjih smo se skupaj udeležili kino predstave, nato pa se je z govorom tov. Krefta tečaj v zadovoljstvo vseh zaključil.

Škofja vas

Naše Društvo kmetiskih fantov in deklet je priredilo v nedeljo, dne 7. aprila 1940. Meškovo dramo »Mati« in sicer v dvorani Posojilnice v Vojniku. Igralci so se kot vedno tudi tokrat odlično postavili, naj-

† Pavel Bobnar

V Senčurju pri Kranju je 9. marca t. l. umrl »Grudin« zvesti sotrudnik Pavel Bobnar, star komaj 28 let. Vse življenje je bolehal in letošnja pomlad, od katere je pričakoval novega življenja in zdravja, ga je odrešila trpljenja.

Pesmi Pavla Bobnarja so polne bolečine, ki jo je moral prenašati sam, ker radi boleznin skoro ni mogel med ljudi. V samoti je premišljeval svojo usodo in v pesmih tožil svoje gorje. Njegove pesmi so daleč od resničnega življenja, ki ga nikdar ni poznal, ali v njih je toliko lepote, da so jih imeli

vsi radi. Posebno se je priljubil onim, ki vedo, kako težko je v najlepših letih pričakovati smrt in se odpovedati vsem radostim mladega življenja. — Bolj se je bližal smrti, globlja je bila njegova pesem. Kako rad je imel naš list, pričajo mnoga njegova pisma, ki jih je pošiljal poleg pesmi.

Kot človek je Pavel Bobnar umrl — kot pesnik pa živi naprej v dušah vseh tistih, ki imajo radi lepo in odkrito besedo, vzeto iz srca, ki je poznalo le trpljenje, ni pa poznalo laži in hinavščine.

† Pavel Bobnar:

TIHA PROŠNJA

(Pogovor s smrtjo)

*Mrtvaške črte rišeš mi v obličje,
prihajaš in me vabiš še prerano.
Mar res, kar upal sem, je pokopano,
zavrženo kot staro lepoticje?*

*Ne trudi se, prijazna smrt za mene
in pusti me še nekaj let živeti,
v zelenem gozdu bivati in peti;
poleg te želje ne gojim nobene.*

*Uniči one, ki jemljo nam srečo
in s kruto roko nam grene življenje;
pahnili mene so v obup, nesrečo.*

*Ti svetu boš prinesla prerojenje,
ko pokosiš hijen vrsto morečo,
da vsem ubogim sine odrešenje!*

Lidija Grilec:

TVOJIM UPOM

(† Pavlu Bobnarju)

*Ko spalo vse pod snežno je odejo,
dejal si: Slika je mrtvaških prtov...
In vendar od tedaj za živo mejo
zacvele rože so na kraju vrtov.*

*V pomladi si zaslutil prvo srečo,
ki še nikdar imelo ni srce je tvoje
in v gredo si zasanjal se dehtečo,
v ljubko dekle, ki za ograjo poje.*

*Pomlad je tu; po gredah cvetje belo;
spet nageljni brstijo v topli prsti.
Le zate cvetje to ne bo dehtelo;
globoko v zemlji spavaš v beli krsti.*

*Na svetu nisi razen grenke kupe
okusil niti najbolj skromne sreče;
s teboj so pokopali tvoje upe,
tvoj duh sproščen zre v zarje zdaj
blesteče.*

boljša med vsemi pa sta bila tov. Dobrotinšek v vlogi Milana in tov. J. Stante v vlogi Tinke. — Obisk je bil prav lep. Igra je gledalce tako ganila, da so se ob zaključku skoraj vsi jokali. — Omeniti pa je treba, da so nekateri neolikanci z divjaško vzgojo iz nasprotnih vrst motili potek igre, kar je obžalovanja vredno in je povzročilo splošno zgražanje.

Občni zbori in prireditve

Društev kmetских fantov in deklet

KAPELE: občni zbor se je vršil 14. aprila t. l. Delegat Zveze tov. **Jože Danev**, načelnik kulturno-prosvetnega odseka.

SV. ANA V SLOV. GORICAH: Sestanek za ustanovitev Društva kmetских fantov in deklet v mesecu marcu.

ADRIJANCI: Društvo kmetских fantov in deklet je imelo redni občni zbor 7. aprila t. l.

ŠINKOV TURN: Občni zbor se je vršil 31. marca 1940. Delegat Zveze je bil tov. tajnik **Ivan Nemeč**.

SKARUČNA: Dne 29. marca t. l. je bilo pri nas predavanje o samovzgoji v Društvih kmetских fantov in deklet. Predaval je tov. tajnik Zveze **Ivan Nemeč**.

PODHOSTA: Občni zbor Društva kmetских fantov in deklet se je vršil 17. marca t. l. Okrožje je zastopal tov. **Franc Potočar**.

VOJNIK: Redni občni zbor Društva kmetских fantov in deklet se je vršil dne 17. marca t. l.

Št. PETER NA MED. SELU: Občni zbor Društva kmetских fantov in deklet se je vršil 31. marca t. l. Delegat Zveze predsednik tov. **Ivan Kronovšek**.

ČEŠNJICA: Društvo kmetских fantov in deklet je 19. marca t. l. priredilo igro »Upor Bohinjcev«. Istočasno se je vršila proslava **Matije Gubca**.

SKARUČNA: Zvezin dramski odsek je 31. marca t. l. nastopil z velikim uspehom s Cankarjevim »Hlapcem Jernejem«. Režiral je tov. **Ferdo Godina**, načelnik Dramatskega odseka Zveze.

SV. JAKOB V SLOV. GORICAH: Društvo kmetских fantov in deklet je meseca marca priredilo igro »Lumpacij Vagabund«, ki smo jo v nedeljo 7. aprila ponovili pri Mariji Snežni z velikim uspehom.

MURSKA SOBOTA: Okrožje kmetских fantov in deklet priredi v nedeljo 28. aprila t. l. enodnevni prosvetno-organizatorični tečaj v hotelu »Slon«. Začetek ob 8. zjutraj.

Razlaga tujih besed

● **Špijon (špijonaža)** je francoska beseda in pomeni ogleduha, vohuna. Špijonaža posebno bujno cvete med vojno. Tuja država hoče dobiti o drugi državi podatke. Recimo, kako je ta ali ona država za vojno pripravljena. Zato se pri špijonaži poslužujejo najrazličnejših ljudi, najrajši pa takih, ki imajo poznanstvo z visokimi predstavniki državnih in vojaških oblasti. Velikokrat izberejo za to službo lepe ženske, ki potem s svojo lepoto omamijo ugledne osebnosti, ki jim v navalu strasti izdajo marsikatero tajnost. Vedno pa izberejo za špijone ljudi, ki se lahko in hitro povsod znajdejo in se znajo izmotati iz še tako težkega položaja. Mnogokrat se zgodi, da oblast odkrije tako špijonsko gnezdo, in značilno je, da se vohuni najrajši zbirajo v konzulatih tujih držav. To je čisto razumljivo; konzuli žive v prostorih, ki so določeni kot njihovi uradni prostori, popolnoma svobodno in se njihovi prostori po mednarodnem pravu smatrajo kot ozemlje njihove države in zato policijska oblast v njihove prostore nima dostopa. Seveda se potem ravno tu zbirajo vsi podatki, ki jih o državi hoče imeti tujec. Najboljšo špijonažo imajo na svetu baje Angleži. Imajo posebno ustanovo (Intelligence service), ki vodi angleške vohunske mreže, razpredene po vsem svetu.

Poleg špijonaže, ki jo ima v tujini prav vsaka država, pa imajo povsod doma organizirano protišpijonažo. To je posebne vrste tajna policija, ki z raznimi triki spoznava vohune in jih, če seveda more, tudi izvabi v past. Če špijona zalotijo, ga najstrožje kaznujejo in je največkrat vsak usmrčen. Takrat čitamo: »... ker je bil v službi neke tuje države, je bil obsojen itd.«

Špijonaža je dobro plačana služba. Je pa to silno nevaren posel, obenem pa sramoten in poniževalen za tistega človeka, ki prodaja tujcu svojo lastno domovino. Tega posla se more lotiti le popolnoma propadel človek.

Včasih sem slišal pregovor:

»Le v mlinu se dvakrat pove!«

Zato sem se danes odločil,

da »Grudi« poplačal bom vse!

KMETSKA ŽENA IN DEKLÉ, ZA NJENE ROKÉ IN SRCÉ

Nezakonska mati in njen otrok

Kako bomo pa letos praznovala materinski dan? — Življenje nas je bogato obdarilo s trpljenjem in prav zato tudi s sposobnostjo, da opazimo tisto življenje, ki ostane ljudem z brezskrbnim, ugodnim življenjem za vedno skrito. Naša dolžnost je, da s polnim razumevanjem razgrnemo tako resnično življenje pred brezbržnimi in nepremišljenimi ljudmi in jih prisilimo, da mislijo nanj in ne obsojajo prizadetih ljudi.

Tak košček resničnega življenja so naše nezakonske matere in njihovi otroci. Teh se spomnimo za letošnji materinski dan!

Poizkusimo se živeti tudi v njihov položaj, da bomo razumele njihova občutja, da jih ne bomo še me brez razumevanja obsojale, jih brez premisleka »kamenjale« kakor vsa družba, ki je — brez srca.

Zlasti moramo uvideti, da postane večina nezakonskih mater zato, ker jim razmere ne dopuščajo, da bi se pravočasno ali sploh kdaj poročile. Zakaj dekleta z bogato doto tako redko doživijo to »sramoto«. S poroko se vse lepo zakrije. Revna dekleta pa si nimajo s čim ustanoviti družine. Sploh najdemo danes zelo veliko ljudi, ki se radi težkih gmotnih razmer zelo pozno poročijo ali pa sploh ne. Živeti pa hočejo kakor vsi drugi in posledice ne izostanejo. — Prav tako bogata kakor revna dekleta se samo toliko »spozabijo«, da se za trenutek popolnoma predajo ljubezni. In vendar prenašajo za enako »krivdo« oboje zelo različne posledice. Vrh vsega začne še svet s pridigo o lahkomišelnosti in ničvrednosti teh mater, s pridigo, da bi revni ljudje morali vendar bolj trezno gledati na življenje. Kar poslušajmo izpoved ene izmed mnogih nezakonskih mater, pa bomo videli, da bije tudi v teh revnih prsah prav isto človeško srce: »Pravijo, da bi morala biti pametna, ker nimam sredstev za preživljanje otroka. Toda človek nima drugega na svetu, pa si zaželi vsaj malo ljubezni! Ali revež res niti do nje nima pravice? Vem, me nimamo pravice do otrok, bogate jih pa ne marajo!«

Velikokrat so tudi moški krivi, da je gorje še večje. Nezakonski oče bi se moral zavedati, da je otrok prav tako njegov kot materin. Vsaj malo več razumevanja bi moral pokazati, če že nima sredstev za preživljanje, ne pa, da brezobzirno pusti mater samo z otrokom. Ni čudno, če od vseh zapuščena in zasramovana nezakonska mati napravi samomor, zapusti otroka ali ga celo usmrti. Za tako dejanje je kaznovana samo mati. Še bolj brezvestni pa so tisti bogati moški, ki revna dekleta do kraja izkoristijo in jih v najtežjem času zapustijo ali celo grobo zapodijo. Zakaj moških nihče ne obsodi? Mož je že dolgo gospodar vse človeške družbe, mož je postavil zakone, mož ustvarja javno življenje, mož je tudi preložil breme nezakonskega materinstva popolnoma na ženo, tako da o nezakonskih očetih sploh ne govorimo.

A največja krivica je to, da mora posledice svojega nezakonskega rojstva težko občutiti tudi otrok. Že pred rojstvom je nezakonski otrok, mati mu zaradi svojega težkega življenja ne more nuditi toliko svojih sil, že v najnežnejši mladosti je prepuščen tujim, pogosto celo brezvestnim ljudem. Pečat nezakonskega rojstva ga spremlja vse življenje, lastni materi je v breme, tovariši se spodtikajo ob njem, vsa okolica mu daje čutiti, da ga ne smatra enakovrednega z drugimi otroci. Ali je čudno, če postane tak otrok zagrenjen, sam vase zaprt, če sovraži ljudi in če postane celo nevaren svoji okolici. Otrok ni slabši od drugih samo zato, ker je nezakonski, vsega so krive težke okoliščine.

Nekatere države se trudijo, da bi tudi nezakonskim otrokom omogočile zdrav razvoj. Druge pa spet samo na papirju priznavajo, da ni razlike med zakonskimi in nezakonskimi.

Pri nas bi morali zahtevati od države ali banovine, da vsem nezakonskim materam odvzame skrb za otroke. Nuditi bi jim

morali vso oskrbo pred, ob in po porodu. jim oskrbeti opremo in preživljati otroka, dokler same ne morejo zaslužiti, da je dovolj za oba.

Mi, običajni ljudje, pa bi se morali v odnosu do njih tudi poboljšati in z dejanji dokazati, da znamo ceniti vzvišenost materinstva.

Za bodoče MATERE

Skrbi za lepo telo!

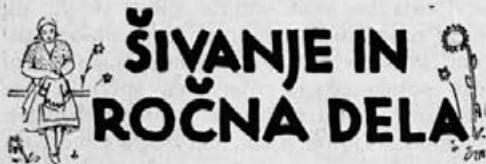
Če smo v prejšnjih številkah govorile o snagi dekleta in žene v času mesečnega perila, se mi zdi prav tako potrebno, da istočasno spregovorimo nekaj besedi tudi o tistem zunanjem organu, ki daje telesu ženski izraz in obliko ter možnost izpolnjevati materinsko nalogo, to je, prehranjevati otroka. Ta organ so prsi ali grudi.

Kakor je vsakemu telesnemu udu potrebna posebna nega, tako ne smemo prezreti negovanja prsi. Na to pri nas na vasi le malokdo pomisli. Šele ko postanejo prsa radi shujšanja, bolezní ali drugih vplivov vseča, opazimo, da bo potrebno poskrbeti za modrček ali životek; ta naj popravi vse, kar smo z malomarnostjo zagrešile, in dá prsim zopet lepšo, pravilnejšo obliko.

Toda za to je treba poskrbeti že prej, takrat, ko dekle dozori, ko dobi prvič men-

strucijó. Takrat je telo, oziroma so grudi še v najlepšem razvoju in šele dobivajo pravilno obliko. Kroj za modrček naj bo pravilen; prsa ne smejo biti preveč stisnjena, modrček jih ne sme ovirati v rasti in razvoju. Tudi je škodljivo za pljuča, če se preveč pretiskamo, ker nas to ovira pri dihanju. Spet pa ne sme biti modrček prevelik, ker nam potem nič ne pomaga. Pravilen kroj bomo skušali priobčiti v eni prihodnjih številkih.

Sicer pa vemo že iz prejšnjih številkih, da nega grudi ni važna samo radi lepe telesne oblike, temveč tudi zato, ker je to tisti organ, kjer dobiva novorojenček prvo hrano: vir zdravja in moči. Zato je negovanje prsi še važnejše v času, ko žena-mati pričakuje otroka. O tem pa več drugič.

Vzemi si čas za krpanje

Za krpanje se dobri gospodinji ne zdi škoda časa, ker ve, da ji je tisti čas bogato plačan. Perilo, obleke, nogavice itd. lahko še enkrat tako dolgo nosiš, če si vzameš za krpanje dovolj časa. Seveda moraš vsako stvar zakrpati tako, da ne izpremeni prvotne oblike in da se zakrpano mesto čim manj opazi. Zapomni si tudi, da ti bo krpanje vzelo zelo malo časa, če boš komaj načeta mesta takoj zakrerala.

Krpanje nogavic

Nogavice izmenjavaj čim večkrat. Ko zapaziš na nogavicah luknjo, jih takoj izme-

njaj z drugimi, celimi. Najbolje je, če jih zašiješ še pred pranjem (če niso preveč zamazane), ker se pri pranju luknje še razširijo.

Svilene in flor nogavice krpay s prejico za krpanje nogavic (štopvol). Prejica naj bo iste ali vsaj zelo podobne barve kot so nogavice. Za debelejšje bombažaste nogavice pa uporabljaj prejico za pletenje nogavic (pavolo). Če hočeš štediti, lahko debele bombažaste nogavice krpay s prejico, ki si jo dobila, če si razdrla kakšno staro nogavico, ki je ne rabiš več.

Luknjo najprej obšij in stisni toliko, kolikor se je preveč raztegnila. Potem šivaj (štopaj) najprej po dolžini od ene strani do druge, tako da napraviš vsaj tri vbode še po celi nogavici. Šivaj zelo gosto, tako da leže nitke popolnoma druga ob drugi. Nitke naj tečejo vzporedno. Ko izpolniš raztrgano mesto po dolžini, začni šivati počez, tako da se črte pravokotno križajo. Prej

narejene podolžne niti izprepletavaj tako, da vbadaš z iglo prvič: nad prvo nitko, pod drugo, nad tretjo, pod četrto itd. do konca; drugič pa pod prvo nitko, nad drugo itd., da je na koncu zakrpano mesto prepletano tako kot niti pri platnu ali kateri drugi tkanini.

Če se na nogavici spusti petlja in če je to celo na vidnem mestu, jo lahko pobereš s kvačko, če si dovolj potrpežljiva. Sicer pa dobiš v trgovinah za ročna dela tudi posebne kvačke za pobiranje petelj, ki ti delo precej olajšajo.

Letos se sicer ozračje počasi ogreva, toda kljub temu sedaj že lahko posadimo na prosto glavnato solato (Kraljico maja, Böhtnerjeva rana). Prav tako bomo lahko, zlasti po nekaterih krajih (Slovenske gorice, Prekmurje), sadili na prosto sadike ranega zelja, cvetače, kolerabice itd. Paradižnike in papriko pa bomo posadili na prosto šele takrat, ko bo zemlja godna za setev koruze. Toplota zemlje mora biti takšna, kakor je pozimi v globoki kleti.

● **Kumare.** Kdor hoče imeti zgodnje, naj na sončnem kraju vrta izkoplje za tri lopate globoko jamo, katero naj napolni s svežim hlevskim gnojem in ga dobro stlači. Na gnoj se nasuje za poldruge ped dobre vrtno zemlje in v njo poseje vzkrito kumarčno seme. Na gredi namestimo majhen okvir in ga pokrijemo s steklom ali z ovijalnim papirjem, katerega smo namazali s firnežem. (Glej tudi 2. števil. »Grude«.) Med steklom in zemljo naj bo vsaj za ped razmaka. Na ta način si obvarujemo kumarce pred pozebo. Koncem maja pa lahko že uživamo sadove svojega dela.

● **Grah** je zelenjava, ki nikakor ne sme manjkati pri nobeni hiši. Posejmo sedaj drugo partijo in čez teden tretjo. O sortah smo v »Grudi« že govorili.

● **Cvetice.** Kaj pa cvetice? Šeboji, nageljni, rdeče salvije in rumeni tagetes; dišeči in pisani zajčki in pisane vijole. Sedaj je čas, da tisti, ki ste bolj pozno sejali, prepikirate mlade rastlinice šeboja in nageljnov,

prav tako bosta hvaležna tudi tagetes in salvija, če jo prepikirate. Kadar ne bo več nevarnosti mraza, pa na prosto z njimi!

● **Zelenjavna juha.** — Naberi lepe liste kopriv, kislice in špinače, jih lepo operi in zreži. V loncu kuhaj na kocke zrezan krompir, prideni pripravljeno zelenjavo, sol in nekaj strokov česna. Zabeli vse skupaj s prežganjem, ki ga lahko zaliješ z mlekom, popraj in vse skupaj še malo pokuhaj.

● **Močnati žličniki.** — Iz moke, soli in mleka zamesi s kuhalnico srednje goste testo. Pusti ga malo počivati, nato pa zakuhavaj lepe žličnike v slan krop in jih kuhaj ¼ ure. Odcedi, polij z mrzlo vodo, zabeli z vročo zaseko ali z dobtinami in vročo mastjo. Daj jih s primerno prikuho ali s solato na mizo.

● **Prikuha iz kislice.** — Naberi liste kislice (ki jo otroci radi jedo), skuhaj jih v slanem kropu, odcedi in sesekljaj. V kozici na pravi prežganje, dodaj pripravljeno kislico, premešaj, zalij, osoli in popraj pa še malo pokuhaj. Na koncu prideni malo smetane, če jo imaš. Prav tako pripraviš špinačo. Obe prikuhi naj bosta srednje gosti in sta zdravilni, posebno za bolnike in otroke.

● **Krompir s svinjino.** — Kuhan krompir olupi in zreži na listke. V namazano posodo položi plast krompirja in osoli, nato plast skuhanesekljane svinjine. Po njej polij smetano, v kateri lahko žvrklaš kako jajce. Vse to pokrij zopet s krompirjem, po vrhu pa polij s smetano. Daj v pečico in rumenkasto speci.

● **Fižolova prikuha.** — Ko kuhaš fižol, prideni sol, česen in lavorjev list. Ko je kuhan, ga vlij z juho, ki pa je ne sme biti preveč, v skledo, prilij precej kisa in olja, pomešaj in jed je gotova. Daj jo s kruhom na mizo.

● **Piškotne rezine.** — Osem rumenjakov in 8 žlic sladkorja ¼ ure vmešavaj. Prideni sneg 8 beljakov, 8 žlic moke in malo jedilne sode. Vse rahlo in dobro premešaj in napolni namazan in z moko potresen pekač za prst debelo. Peci v srednje vroči pečici. Ohlajeno razreži na poljubne koščke.

Mežnar Brkljač

»Pač je prava reč, če se mu zameriš! Kaj nam pa more?! Saj je prav za prav on odvisen od nas in ne mi od njega. Mi ga vzdržujemo in mi skrbimo za njega, da tako imenitno živi!« — je krepko pristavila naša soseda, Brinjevka, zelo pametna ženska. In prav je povedala; potrdil sem ji in uvidel, da je že do nas v hribe prodrla zdrava kmetska zavest. Ljudje so začeli misliti, po svoji pameti presojaajo življenje in to je veliko vredno. Vedno jih bo več, ker bodo drug drugemu odpirali oči. Preizkušnje so sicer drage, imajo pa le svojo dobro stran. Kdo bi si mislil, da bodo krače, ki jih naši ljudje — morda že stoletja — iz navade nosijo sv. Antonu, povzročile takšen odpor in dale povod za tako resna razmišljanja!

»Vsa grmada krač bo spravljen pri Brkljaču,« so menile ženske, »in sicer tako dolgo, da bo poizvedel za primerne kupca. Če ga pa do Cvetne nedelje ne bo dobil, je pa že tako urejeno, da je na to nedeljo pri cerkvi dražba. Brkljač vodi te stvari že tako, da je za njega prav. Na videz išče kupca, najde ga pa po navadi šele takrat, ko že na krače vse pozabi. Danes smo jih videli v koših na mero, potem bodo pa v drugih posodah ali na kupu, tako da se nam popolnoma onemogoči prava presoja.«

»Prav nič mu ne bi bilo zameriti,« — so nadaljevali, — »če bi bil revež. Kje pa?! Bero dobi in še kakšno; ne dela pa skoro ničesar! Boljše se mu godi kot nam vsem skupaj, ki vse leto trpimo in ničesar nimamo! Vina nabere na polovnjake, krompirja toliko, da ga komaj znosi, koliko pa koruze in drugih stvari! To smo bedaki, da bi nas s polenom nakresal po naših buticah! Najboljše stvari na vse močče načine razmetavamo in raznašamo okrog; drugi se z njimi mastijo, nam pa se posmehujejo! Po svetu pa hodimo takšni, kot mrtvaške sence! Prav nam je!«

— v razjarjenosti krepko dopoveduje in razlaga Brinjevka.

Mehak sneg je blažil žensko grmenje, ki bi ob kopnem vremenu glasno odmevalo v gozdu. Trušč pa ni ponehal. Brkljač je bil vedno in vedno na vrsti. Kaj vse so vedeli povedati! Dva prašiča redi in oba proda! »Aha, — vidite, zato pa! Zdaj pa vemo, kako je s kračami!? Meso in zabele dobi za vse leto, — zastonj, brez trpljenja! Koše pripravi, pa dobi oboje! Zdaj nam je pa jasno! Mi pa mislimo, da nosimo krače sv. Antonu! Figo! Brkljaču! Brkljaču! Temu jih dajemo, tepci! Nikoli več! Goljuf! Goljuf!« — so kričale ženske vse povprek!

»No, pa zdravi ostanite! — in hvala za družbo!« — se v na pol jokajočem glasu poslovi priletna Škorčevka, ki so jo te novice zelo pretresle, in zavije levo v hrib. »Bog je hvale vreden!« — enoglasno odzdravi družba. Na kratko prekinjen razgovor se venomer nadaljuje. Slaba pot je postala kar nekam prijetna. Vzhodnika, ki je bril okoli ušes, niso več občutila od živahnega razgovora razgreta lica. V takem razpoloženju menda še nikoli nismo merili poti od sv. Antona.

Brinjevka je bila posebno razočarana. Kako naj bi si mislila, da je Brkljač takšen malopridnež! Na pol v jezi, na pol v smehu je vzkliknila: »Ali ga vidite?! — Pa pobožnjak je in še kakšen! Kar poglejte ga pred oltarjem, kako se zvija in suče oči! Nobeden ni dovolj pobožen, preredko hodimo v cerkev, premalo darujemo, — tako govori in obrekuje! Vice nam obeta in s peklom grozi! Domišlja si, da je nekakšen misijonar v teh revnih hribih, ta hinavec in goljuf!«

Enkrat je pač moralo priti do kraja. O tem ljudje že več let govorijo, danes pa je nastal nekakšen odpor, ki ga je povzročilo skupno razpravljanje v naši družbi.

(Dalje prihodnjic)

Josef Knap :

Z autorjevim dovoljenjem poslovenil Francè Gerželj — Ilustriral F. Bílkovský
(Nadaljevanje)

6.

Zadaj za Šomom je kot pred letom na Hosszugorondu rasla iz zemlje na ravnici nova kolonija. Blizu ceste je bila, da, vse kolonije so bile bliže cesti kot tale na Haranglabu. In kako beži čas! Leto dni so že živeli sredi te gline in ilovice.

V zraku, z dvorišč, po poljih in cestah se je slišalo sopefje traktorjev. V teh dneh je Vich računal od jutra do večera. Prišel je s sedemdesetimi tisočaki, toda v tem letu so se bili skoraj razlezli. Stavba, pa četudi je upošteval svoje delo, s katerim je nekoliko prihranil, je dosegla skoraj 80 tisoč; 40 tisoč je vložil v gotovini, za ostalo polovico je dobil posojilo. Za zemljo je dal 10 tisoč; deset odstotkov cene. Zemljišča je imel 50 oralov. Redil je par konjev. Kasneje še več zaradi gnoja, dokler ni kupil še dveh krav. Mleko so jemali Snopkovi; pri njih sta bila opoldne s hlapcem na kosilu. Nekaj je stal tudi hlapec, nekaj ga je veljala selitev, ostanek so požrli drobni izdatki, kajti od jeseni pa do žetve mu gospodarstvo ni prineslo niti počene krone. Zdaj pa je menda na vrhu. Sodil je, da bo po žetvi iztržil precej denarja za pšenico. Toda cena žita je padla skoraj na polovico.

Nekaj bo vrgla tudi pesa. Že nekajkrat je bil v Berehovu, a se je spet vrnil, v odločilnem trenutku si je bil premislil. Potlej ga je spet obšla skušnjava, da bi poklical agenta, ki ga je prej pol ure zaman pregovarjal. Traktor, to je bilo nekaj; ka-

kor lepe sanje. Računal je, da bi mogel z repo iztržiti tretjino, in če bosta naslednji dve leti ugodni, bi lahko tvegala nakup traktorja na triletno obroke. Kupiti traktor, da, kako silno enostavno to zveni, da bi mogel zastati dih. Sedeti takole zadaj za motorjem, ki ga ženejo plini pogonskih goriv, imeti v oblasti obrate propelerja, ne, saj mora biti človek že kos strojnika. Narobe prevrniti to globoko, topo in ilovnato glino, pognati vanjo sebe in traktor; v tole umazano, leno glino.

Moraš se odločiti, si je dejal; če se boš tako obotavljal pred vsakim nakupom, ne prideš daleč.

»Prej ženo kot traktor,« mu je svetoval stari Snopek, »da bo prevzela nase nekoliko skrbi pri stavbi in še nekoliko dela na polju. Oženiti se, to bi prej razumel.«

»Kaj si boste mislili o meni, če bi vam dejal, da sem si sedajle vtepel v glavo predvsem traktor?«

Tak je bil v tehle trenutkih, ko se je odločeval skočiti v to kupčijo. Njegovo dekle, Vlasta Košvancova, ki je bila zaposlena v jičinski zadrugi, mu je pisala vsak teden. Kar tiče nje, ve, da bi se omožila sem, če treba jutri. Nekoč si je dejal, da je sem ne vzame, dokler vsega ne spravi v pravi tir; pri tem je vztrajal, kot bi samega sebe preizkušal, kaj zmore. Toda sleherni dan je imel pred očmi Nanko in videl, kako ji je tukaj. In ona je prišla s kmetije, dočim je Vlasta okusila pisarno. Ne, ne, dovolj je, da živi on v teh neusta-

ljenih časih kot pes, ni treba, da bi še ona poskusila.

Nekega dne ji je pisal, da je kupil traktor. Odgovorila mu je, da ni bilo treba napolniti vsega pisma samo s traktorjem in da zanjo ni našel niti besede. Sovraži to njegovo puszto, četudi je še ni videla. Čudno, sovraži jo, pa bi le hotela na njej živeti z njim? Dež in vročina, živina na paši, nova polja, gradnja cele vasi naenkrat. Vedel je, kako čaka, da jo pripelje. Ne, ne. Namesto tega je kupil traktor.

In zdaj sta prišla nenadoma kar dva traktorja; po enega je prišel Malina. Pred tem je tu in tam zajahal motocikel in ga ni bilo videti. In nekega dne je prišla z njim žena, zagorela žena, starejša od nje-ga. In ostala je pri njem, za njo pa je prišel traktor kot bala, da, posebno balo je imela ta gospa. Šimonu je zaupal, da je žena oskrbnika nekje od Berehova in se bo ločila.

Od Malinovich je bilo slišati prepire, mladi je bil dnevno v navzkrižju z očetom zaradi rjave oskrbnice. »Takale...« je kričal stari Malina na vse grlo, grozeč, da odide on, če ostane ona, »fuj, ta mrha!« Toda odšel ni nikdo in prepiri so naraščali. Ko pa so se pomerili pobliže, se je pokazalo, da imajo še druge vire. Po nekaj dneh se je iz tega razvila bitka, v kateri je vreščal tudi ženski glas. Oskrbnikova žena je z razmršenimi lasmi preplezala plot k Šimonu, da bi jo sprejel v varstvo. Malina se je je že preobjedel, zdaj pa z njo tako postopa, ta grgrač. Vsa se je tresla.

Šimon je napodil Eržiko v hlev ter sprejel gospo. Nekega dne je izginila s traktorjem vred, dočim je Malina dobil poziv, naj plača uporabo traktorja.

»Za uporabo nje pa nič?« se mu je smejal Šimon.

»Bodi zadovoljen, da za to ne zahteva ničesar!«

V tem času so v Malinovi stavbi prebili prečno steno in uredili v prostoru razred. Pri Kseniču pa so pripravili za rusinski razred. Tam je bil učitelj sam Ksenič, kajti Rusini so dobili sedaj več šol kot so imeli učiteljev. Ksenič je menda pogoltnil nekakšen tečaj in je učil, dasi sta mu

branje in pisanje delala preglavice. Potrpeti je treba, jim je razlagal učitelj z nove Boutrade, čez nekaj let bodo imeli mladih rusinskih učiteljev kot maka. Šole v mestih pokajo od tesnobe, toliko rusinske mladine se je odločilo za študij. Kmalu se bo to občutilo!

Češki razred je prevzel učitelj Kamenik; Šimon ga je vzel na stanovanje. Stanoval je pri Šimonu, učil v Malinovem poslopju, no, reči je treba, da ni padel med zavistneže. Bil je fant s košatimi in gostimi lasmi, ki jih je metal s sunkom glave nazaj, kadar so mu zlezli na čelo. Nekateri kolonisti so si pripeljali s seboj še nezadovoljnost, toda on ne. Dobro, da niso dobili sem novega napihnjenca.

Z njim je prišla rjava jesen, v vetru in v nočeh je plaval vonj slame. Stogi so stali ob stavbah, stogi so stali na pašnikih. V redkem zraku sta visela striž ali kanja. Izsušeni boki globokih prekopov, grude in deteljšča na poljih so oživila s šviganjem miši, ne toliko jih še ni bilo. Tonek skoči na to, pa na drugo, ko orjeta z očetom za setev. Eno pohodiš, pet jih zbeži

v luknjo. O tem se pogovarjata le takrat, ko sta sama na polju, Nanka ne sme o tem ničesar vedeti. Imenitni izgledi za ozimino!

»Nepotrebno je, da bi jo s tem plašili,« mu pripominja stari, »ko je že tako nag-njena k temu, da takoj vidi vse strašnejše kot je v resnici. Miši so bile tudi pri nas eno leto, pet let jih ni bilo, kaj hočeš! Toda mislim nanjo, ki ima takoj polne oči vsega, predstavljajoč si, da je tu obsojena biti živa pokopana. Ne smeš ji stvari napraviti še težje.«

Toda Tonek je bil kot gluhi, to popoldne je mislil le na Emo Pavlicovo. Opol-dne je prišlo namreč Vojtehovo pismo, v katerem je pisal tudi o njej. Boleha. Sicer pa so pri Vojtehu že posejali in tudi češpelj so imeli letos veliko, pa so zanje dobili toliko kot nič.

»Kaj pa miši!« poskuša stari vzeti s si-novih ramen nekaj skrbi, kajti Tonkov molk so gotovo tiče družine. Čez teden ali kaj bo dobila Nanka otroka. »Poglavitno je sedaj, da bo šlo v hiši vse po sreči, kaj?«

Tonek je prikimal.

»Proti mišim pa bi bil najboljši mrz-takoj po deževju,« meni stari. Potem ne-kaj časa molče orjeta.

Tudi repo so nekako pospravili, le Vi-cha je ujel dež. Zamudil se je preveč pri oranju; odkar ima namreč traktor bi sa-mo oral in oral. Slednjič je moral poteg-niti na razmočeno repišče sani in vlačiti po blatu repo do ceste. Mazal se je z njo od jutra do večera s hlapcem in najetimi dninarji, ki so ga odrli za žganje. Konjem so v blatu otekale noge, da je bilo človeku hudo, če jih je pogledal. »Nisem konje-derec,« jim je govoril v duhu, »toda sami vidite, kako je. In kjer imajo le nekaj korakov do ceste, dobijo za peso toliko kot jaz.« Potem ni šlo več naprej; nekaj repe je moral zakopati na njivi. Pri tem je imel na sebi skoraj toliko ilovice kot je je bilo na repi, na obrazu in v zobeh. To je bilo kaj drugega kot leta njegovega dela v zadružnem skladišču. Roke so mu tu visele ob telesu kot lopate in ostankov gline, ki se je zažrla v dlani, ni bilo mo-goče odstraniti. Ko se je spomnil Vlaste,

je samo zmajal z glavo. Ali bi si ga mogla predstaviti takegale? Prav gotovo ga je imela rada drugačnega, kakršen je bil se-daj.

Sejati ni bilo več mogoče. Kar je kdo vrgel v zemljo, je bilo notri, na še kaj ni bilo mogoče misliti. Voda je tekla po no-vih rdečih opekah na hišah ter je od ure do ure in od dne do dne poglobljala glo-beli pod kapom. Celó večnost ni nihče prišel med hišami, za katerimi je tolkel dež na ravan, zadelano z meglenim di-mom.

Nanka je imela po čelu in sencih polno rjavih peg; dolgo ne bo več trajalo. Ne-mir je vzel možem zgovornost, kos za kosom. Včasih so se srečali na dvorišču, iz-premenjeno v močvirje, ozrli so se drug na drugega in šli naprej.

Po večerji so še nekaj časa žgali luč. Na mizi so se valjali kosi časnikov z no-vicami vsega sveta, toda že predvčerajš-njimi, kajti precej časa traja, predno pri-dejo sem. Na bolgarski meji je tolpa raz-bojnikov napadla mednarodni brzi vlak, ubili so nekaj potnikov in brez sledu iz-ginili v gorah. Amerika se zapira pred tujci. Byrdovo veleletalo je zasilno pristalo na ledeni plošči. Posvetovanja o vsena-rodni koalicijski vladi brez Nemcev so v odločilnem stadiju. »Sparta« je dobila po-vabilo za nogometno tekmo v Urugvaju. Na radijskih valovih se zatem križajo tu nad puzto novi dogodki, ki potiskajo predvčerajšnje novice v ozadje. Toda na mizi ležijo časopisi s predvčerajšnje res-ničnostjo in soj svetilke čepi na plotu pred oknom.

»Kam bodo prav za prav odtod poka-pavali!?« je nenadoma vprašala Nanka.

»Zakaj misliš?«

»Če bi, veš, slučajno...«

»Že spet strašiš!« ji je skočil Tonek v besedo, kot da bi ga kdo zbadel, in v nje-govem glasu je bilo razpoznavno razdraže-nost. Pa se je spametoval v trenutku. »Kaj takega ti sploh ne sme priti na misel.«

»Pa je vendarle res, Tonek, če ti rečem ali ne?!«

Proti njej stopa z negotovimi koraki ter sede k njej kraj postelje. Čuti, kako ga med pleči stresa mrz.

»Kaj je res?«

»Domov bi rada, Tonek, prosim te,« ga nenadoma prime za ramo.

Vidi, da mora vzeti njeno roko v svojo, kajti v njenih besedah se skriva nekaj, česar doslej ni slišal.

»Domov, dekle? Naposled mi še porečeš, da nisi tu doma. Domov, kam domov?«

»Samo za to priliko, Tonek,« vztraja pri svojem. »Ko bom imela to za seboj, pridem z otrokom in se za korak ne ganim od tebe.«

»Mislíš resno?« Zdi se mu, da ga po čelu obliva pot, saj ni da bi ne mogel ustreči njeni želji, toda kot da bi ga prevzelo nekaj, kar tiči za njeno željo.

»Ti veš.«

»Toda zdaj vendar ne gre, v zadnjem trenutku. Če bi bila rekla prej... Tako dolga pot; predstavi si, če te popadejo krči v vlaku. Tega vendar zares ne smeš.«

Roko je spustila z njegove rame.

»Zdaj, kot pravim, je že prepozno,« je ponovil. Odšla je od njega ter sedla na stol za mizo. Nekajkrat je dvignila obrvi — mislil je, da bo jokala, pa ni.

»In ti bi ne šel z menoj, da bi imela v vlaku nekoga poleg sebe?«

»Ne morem, ker bi potem vse padlo na očeta.«

Z zobmi je stisnila spodnjo ustnico.

»Za ta trenutek?«

»Ne, ne.«

Čez nekaj časa, ko je zavladala v sobi tišina, se je spomnil, da bi mogel pisati njeni materi, naj pride k Nanki. Toda Nanka je odkimala z glavo.

»Lahko bi si sama napisala, če bi že šlo za to,« je potem dejala.

»Potem pa res ne vem, kaj hočeš.«

Saj še ona prav za prav ni vedela. Prav zares da to ni bila zgolj tožba po materi, četudi je čutila, da bi se v urah, ki jih je pričakovala s pritajenim dihom, rajši oprla na materino ramo kot Tonkovo. Ž njim je delila krivdo; o tem je zadnje večere precej premišljevala. Če bi bila sedaj doma, bi morda o vsem tem ne premišljevala; komu bi le prišlo na misel, da bi se oziral nazaj — tudi če koga izdaš, se omožiš, ljubiš in rodiš, kaj potem. Toda

tujina jo je drobila kot na občutljive koščke, in poglavitno sedaj, ko je prišlo najtežje. Nekaj silnega jo je prišlo ter vleklo k Emi. Če se z njo še enkrat ne srečaš, ne bo šlo po sreči, ji je nekaj šepetalo. Zdelo se ji je, da bi zadoščalo, če bi z njo spregovorila dve, tri besede. Ko bi le vedela, da ji tega ne šteje v zlo.

»Spat bi že lahko šla,« meni Tonek, zroč na njo, ko je zrla od mize skozi okno v temo, dočim je bežala minuta za minuto.

V trenutku, ko je to izrekel, je nekdo silovito potrkal na okno. Nanka je zavpila ter prebledela kot apno. Tonek je zapil očmi v okno. Zopet se je zaslišal udarec na steklo okna.

Stekel je ven in naletel na moža, v katerem je spoznal Rusina Plakoša. Konj mu je spodrsnil v prekop, ko je šel z njim proti domu, in ni imel dovolj moči, da bi se izkopal. In to najmočnejši konj. Videti je bilo, da se bo mož vsak hip razjokal.

Tonek je skočil v sobo po klobuk, Nanka pa je ogrnila plet in zbežala za njim. Za nič na svetu bi ne ostala sama v sobi. Zgodilo se je nekaj korakov od Snopkove hiše; vse je ležalo v prekopu, konj in voz. Plakoš je že sam prej odpel vprečne vrvi, da bi rešil konja, toda žival je po nekoliko poskusih menda obupala in mirno obležala.

»Nekaj mu mora biti,« je dejal Rusin kot otrok.

Zdaj sta prišla še Šimon in učitelj Kamenik. Tonek se je vrnil po dvigalo. Potem so najprej pomagali živali, da je pokleknila na sprednje noge, in podložili pod njo dvigalnik. Blato jih je škropilo do polovice meč in drug na drugega so godrnjali.

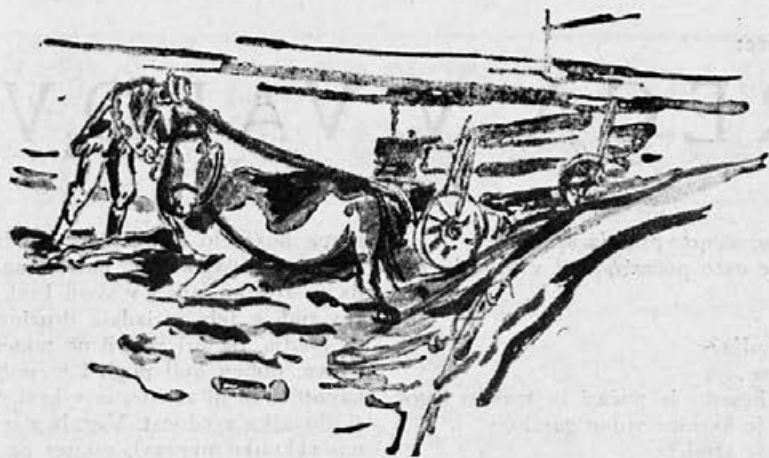
»Vi ne, gospod učitelj, vi ne,« je mledoval Plakoš Kamenika, toda Kamenik ga je odrinil, obleko je imel že sedaj vso blatno. In konja so potegnili iz prekopa.

»Nič mu ni,« je Tonek otipaval konju noge, »slab je, to je vse.«

»Čigav je?« je vprašal Šimon.

»Rosenbaumov,« je vljudno odgovoril Rusin.

Simon in učitelj sta še stala tu, dočim je Plakoš že odšel. Tonek se je oziral, Nanka je še vedno čakala na cesti, nekaj korakov odtod. Šel je takoj za njo.

»Se ni nič zgodilo?«

Vesel je bil, da se je oprijela druge misli, saj za ta trenutek.

»Učitelj ti je korenjak, ali si ga videla?«

»Kdaj bo neki konec dežja?«

In to je bil prav za prav šele začetek; deževalo je neprestano še vse naslednje dni. Stari Snopek je stal cele ure pod napuščem, ne da bi se ganil, kot sova; včasih je bilo Tonku kar težko. Malo je bilo tega, kar je mogel videti, marast na dvorišču, kolarnico in hlev, blatno cesto in prazen prostor za Šimnovo in Malinovo hišo. Po poljih je stala voda, zemlja je ni mogla vsrkati. Čedalje bolj so spoznavali zemljo, precej drugačna je bila. Topa, zapeljiva zemlja, ki je prenašala na sebi vodo kot v spominu, ko je še bila močvirje. Držala je vodo vštric sivkaste obloge, čakajoč, da bo sama zmrznila.

Ko ga je nekega dne videl tako stati, mu je Tonek rekel:

»Pojdite domov, očče.«

Snopek se je komaj vidno zganil, da, bil je zasačen, z očmi je stalno prežal na ta kraj.

»Kako to meniš?«

»Ali bi ne hoteli na pomlad, recimo?«

»In ti? Ti moreš ostati?«

»Jaz...« Tonek se je moral odkašljati.

»Z menoj je drugače.«

»In Nanka?«

»Nanka pa z menoj.«

»Tako torej.«

»Toda vi bi lahko. Nanko, Nanko hočem imeti pri sebi.« In je dostavil: »Delež gospodarstva ne sme priti na svet pod tujo streho.«

»Toda ti veš tako dobro,« ni več gledal nepremično po blatu in poljih, »da se zdaj odtod ne ganem, pa če vprežeš predme par konj.«

To je bil prvi dan, ko se je Tonku zadelo, da je postalo v novi, surovi hiši toplo; znenada je začutil toploto.

(Dalje)

VAŽEN RAZGOVOR

Matija: Kaj si pa delal danes?

Luka: Oves sem vsejal, in »Grudo« sem plačal!

Matija: Dobro, da si me opomnil, jaz jo bom plačal pa jutri!

*Harmonika veselo poje —
nedelja vabi vse na ples;
ko vsak na brige misli svoje,
še »Gruda« naša naj bo vmes!*

Kmetska posojilnica v Ljubljani izplačuje nove vloge dnevno v vsaki višini ter daje kmetom ugodna posojila.

SREČA V VALOVIH

POVEST

»Ne, oče; samo vprašala sem.«
Škrbič je nato počasi stopil v sobo in zaprl vrata.

»Oče!«

»Kaj, Nadja?«

»Bojim se...«

Zadnje besedo je počasi in mehko izgovorila, da je Škrbiča vidno ganilo.

»Kaj te je strah?«

»Ne boj se, Nadja!«

»Nikdar me nisi pokaral, nikdar... Niti pogledal me še nisi postrani, pa se bojim, da me boš enkrat...«

»Ne boj se, Nadja,« je rekel s tihim glasom Škrbič in spustil pogled v zibelko.

»Bojim se, da bi se kdaj razjzil, pa bi me...«

»Ne boj se! Kjer ni vzrokov, tam tudi ni dejanj, ki bi jih vzroki izzvali. Veš, Nadja,« je naglo povzel in ji pogledal v oči. »Zdaj ti lahko povem; postala si žena, kmalu boš morala postati tudi gospodarica. Zato ti lahko povem. Tudi jaz sem imel bojazen; kar strah me je bilo, ko si doraščala, toda danes je strah izginil.«

Škrbič je umolknil in zopet pogledal v zibelko, nato Nadjo in zopet zibelko. Nadja ga je radovedno spremljala s pogledom in ga s tihim glasom vprašala:

»Kakšen strah si imel, oče?«

Škrbič je mukoma zopet pogledal v Nadjo, kakor da bi se zbudil iz misli in z nižjim glasom nadaljeval:

»Bal sem se, Nadja, da ne postaneš človek. Dolgo sem skrival svoje občutke, nikomur nisem tega pokazal, samo čakal sem dneva, ko bom lahko rekel: — Nadja je postala človek!«

»Oče!«

»Postala si človek, Nadja! Nikdar nisem rabil palice, nikdar hude besede, pa vendar si postala pametna in zavedna žena, ki bo lahko dostojno zastopala Škrbičevo kri.«

»Ali misliš, oče, da sem vredna tvojega zaupanja?«

»Tudi ta zadnji strah je izginil. Potrdila si ga zopet ti sama. Tisti strah pred nečem, kar bi pokvarilo moje mišljenje o tebi, je dokaz, da v tebi ni takšnih slabosti, ki bi te mogle kdaj pokvariti ali spraviti na krivo pot. V tebi, Nadja, vidim danes popol-

noma dozorelo ženo, ki je vredna očetove ljubezni. Pri vsem tem pa sem najbolj vesel, da to zdravje nosiš v svoji krvi. Kri Škrbičev tudi v tebi ni izdala družine. Zapomni si, Nadja, da pri vzgoji ne pomaga nobena palica, noben hud pogled in nobeno drugo napotilo, če ni zasidrana v krvi, v tvoji duši človeška vrednost. Vzgoja sicer lahko samo nekoliko popravi, nikdar pa ne reši ti-stega, ki se je že rodil pokvarjen.«

»Ne vem, če sem takšna, oče!«

»Si, Nadja. Ze sam dvom nad tem je jasen dokaz, da v tebi ni napuha in domišljavosti; kdor pa teh slabih lastnosti nima, ta mora imeti dobroto, pravičnost in poštenost. Tebi, Nadja, to berem iz oči. Iz oči lahko vsakomur prebereš njegovo vrednost; čimbolj človek zori, tembolj jasno izraža z očmi svojo notranjost.«

»Kako to, oče?«

»Ne morem ti povedati, kako, niti se ne da tega opisati. Zato mora imeti človek zopet naraven dar, ki ga sicer lahko opisuješ, nikdar pa ga ne moreš točno prikazati. To se samo vidi in občuti.«

»Ti si torej prepričan o tem, oče? Zdi se mi, da nisem vredna življenja; zdi se mi, da ne morem opravičiti svojega ugodja nad tvojo dobroto.«

»Ti, Nadja, si izven nevarnosti; ti nikdar ne boš v sramoto Škrbičev; o tem ne dvomim! Danes vsa skrb leži tukaj!«

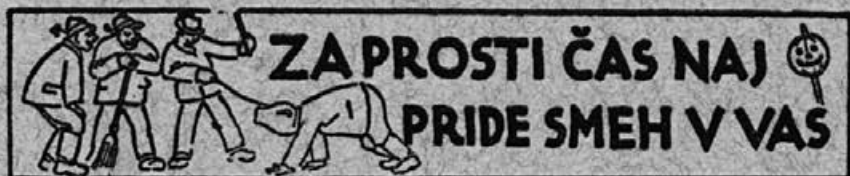
Pokazal je na zibelko.

»Mesto strahu se je naselil ponos! Ponosen sem na tebe, Nadja, in srečen, da to tudi lahko tebi povem. Dolgo sem razmišljal in tuhtal, ali si vredna teh mojih besed; zdaj pa sem to povedal, Nadja!«

»Hvala ti, oče! — Toda mene je vendarle strah. Bojim se nečesa. Oče, ti si tako dober. Rad imaš mojega fanta, morda še bolj kot jaz. Nisi mi ga branil, kakor to delajo drugi. Sama sem izbrala Ranka in mu dala svojo ljubezen, preden bi to morda smela... Ti nisi bil hud. Celó pobožal si me in rekel: Moja kri! Danes razumem, oče! Mnogo razumem, toda bojim se neke neznane usode, oče...«

»Da, moja kri, naša kri!« je zamrmral Škrbič in prekinil Nadjo.

(Dalje prihodnjič)

PROFESORSKA POZABLJIVOST

Zena: Zakaj nosiš vrvico okoli vratu?

Mož: Namenil sem se jutri obesiti, pa sem si že zdaj dal okoli vrvico, da ne pozabim.

SPOZNANJE

Dračar: Svojo ženo sem spoznal že šest mesecev pred porokol!

Pogačar: Srečen človek! Jaz pa svojo šele šest mesecev pozneje...

NADARJENOST MESTNE GOSPODIČNE

Hermina: Od kod taka nadarjenost za glasbo pri tvoji hčerki, ko nihče drug od vas nima posluha?!

Peregriana: Ja, veš, imela je dojljlo, katere fant je bil pri vojaški godbi!

SREČANJE

Vejač: No, kaj ti je rekel zdravnik?

Mejač: Da imam sladkorno — pomisli!

Vejač: Zakaj pa se potem tako kislo držiš?

DIPLOMAT

Dve mestni dami vprašata gospoda inspektorja, katero smatra za starejšo?

»Ah, drage gospe,« odgovori gospod, »ena je mlajša od druge!«

SREČNI MOZ

Grmadnik: Ali se še vedno pripravata z ženo?

Smrečnik: Ne, zdaj pa imam enkrat mir.

Grmadnik: Torej sta se vendar spame-tovala?!

Smrečnik: Ne, ločila sva se!

TO PA NE!

Marjeta: Kaj pa prav za prav hoče ta ženski pokret?

Filomena: Da bi žene in moške imeli enake pravice!

Marjeta: Kaj? — Da bi imel moj mož enake pravice kakor jaz? Nikoli!

ZAKONSKI RAZGOVOR

Ona: Kadar koli zagledaš kako ženščino, pozabiš, da si oženjen!

On: Oh, draga moja, takrat šele čutim to!

POJASNILO

Katehet: Zakaj moljimo vsak dan za vsakdanji kruh?

Tonček: Ker nam ni veliko za starega.

DOBER ODGOVOR

Zena: Ali so vsi moške tako neumni kakor ti?

Mož: Vsi ne; nekateri so neoženjeni!

Kmetovalci!

Uporabljajte za pospeševanje rasti in povečanje pridelkov sledeča gnojila:

RUDNINSKI SUPERFOSFAT
KOSTNI SUPERFOSFAT
FOSFATNO ŽLINDRO
MEŠANO GNOJILO KAS
KOSTNO IN APNENCEVO
MOKO

SADJARJI!

Za zatiranje škodljivcev priporočamo sledeča sredstva:

DENDRIN, NEODENDRIN
MIXDRIN, DREVOSAN
ŽVEPLENO APNENO BROZGO
»HRASTNIK«

ŽIVINOREJCI!

Za krmljenje živine je najboljšje vzeti kot primes

HRASTNIŠKO KLAJNO APNO, ki se prodaja v plombiranih vrečah.

Vse natančnejše informacije se dobe pri:

TOVARNI KEMIČNIH IZDELKOV V HRASTNIKU D. D.

Brzjavni: Kemična Hrastnik.

Telefon interurb. Hrastnik štev. 2.

Razne vrste

ZDRAVILNIH ZELIŠČ

kupuje po najvišjih dnevni cenah

KMETIJSKA DRUŽBA, r. z. z o. z.
v LJUBLJANI
Novi trg 3

Zahtevajte informacije — pošljite vzorce in ponudbe!

Kmetijski hranilni in posojilni dom

Tavčarjeva ulica štev. 1

Žiro račun pri Narodni banki — Račun
Poštne hranilnice 14.257

Brzjav: „Kmetiskidom“ — Telefon 28-47

v Ljubljani

zadruga s neom. jamstvom

Sprejema vloge

na knjižice in na tekoči račun — Daje kratko-
ročna posojila — Eskontuje menice — **Novo vloge** na
knjižice in na tekoči račun vsak čas razpoložljive obrestuje
po **4 do 5%** Za vse vloge nudi popolno varnost

**Zaupajte
domaćemu
denarnemu
zavodu!**